

Сиңе жесемиңдік

1991 йил 1 сентябрдан
чиқа бошлаган

Oila va жатырат

4
сон
25 – 31
январь,
2007 йил

ГУЗАЛ БАХТИ

Фазалкентли Мөхина Ашурова – "Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси" Давлат илмий наурызда ишлай бошлаганы хам салкынам 40 йил булиди. 2001 йилда "Мехнат шүхрати" ордені билан тақдирланған опани "Энциклопедия көрілічесі" деб хам ехтиром кишишади.

Мөхина опа билан сұхбатлашар-кынызиз биз шунчаки oddiyina кишил "Энциклопедия" дейдиган китоб ўнда кишиларнинг қаттық мекната маҳсулұ эканлыгига гүбок бұламыз.

- 12 томлик "Энциклопедия" халқындаға тақдым этилди. Кимлар билан ҳамкорлықда ишшаша тұғыр келди?

- Биласизми, бу китобларға нағақат Ўзбекистон, балық жаҳон миқәсидеги мағұмутлар кири-тилади. Бу мағұмутлар жуда аник, илмий тасдиқланған бўламиши шарт. 7 ёшдан 70 ёшгача бўлган инсонларга зарур бу ки-тобдан истаган саволингизга жа-воб топишингиз мумкин.

Ҳар бир соҳанинг етук мутахасислари томонидан текширилиб, шундан кейин ўқилиб, тасдиқланғачигина китоб чот этишга топширилади. Битта ҳарф нотўғри ёзи-

ЭРИШГАН АЁЛ!

лиши билан сөзниң маъноси бу-тунлай ўзгариб кетиши мумкин. Шу-боис ҳар бир сатр устидан ишлаймиз, керак маңбаалар келип солиши-риб илмий томондан текширамиз.

- Ота-онанғиз, ойланғиз ҳақида ҳам гапириб берсанғиз...

- Отам оғир, вазмин, жиддий ва меңнаткаш инсон әдилар. Агар хато иш қиласётган бўлсак кўз қарашла-ридан буни тушуниб олардик. Онам эса дилкаш, меҳмондуст ва жуда пазанда аёл әдилар. Тандирни тўлди-риб патир нонларни ётпид берафдилар. Онам ширин сўз аёл бўлгани учун дугоналаримиз бизнинг үйимизга ке-лиши яхши кўришарди.

Тўрмуш ўртоғим Зиёдилла ака Пан-жьев билан фарзандларимизни яхши инсонлар кишил тарбиялашга ҳаракат килдик. Беҳзоджон ўғлим Шарқшу-нослик институтининг араб тили мутахассисларини, Фурқатжон эса шу институтининг Халқаро муносабатлар факультетини битирган. Келинларим Дурдонахон ва Зиёдахонларнинг ик-кимната ҳам хитой тили бўйича мутахас-сис, Хилолаҳон келинни эса келин-

ларимнинг маликаси...

Келинларим бир-биридан дил-бар, оқула, пазанда, озода. Ҳамма келинлар меникедик бўлсисн!

- Буви бўлиш она бўлишдан ҳам ширин дейишади, шун-дайми?

- Чиндан ҳам шундай. "Үриги-дан дараги ширин", - деб бекорга айтишимаган экан. Саккиз на-ғар набараларим бор. Буларнинг ширинлигини бир кўрсангиз! Ишдан толикиб келганимда қар-шимга югуриб чиқкан асалотпой-римни барғимга босарканман, кўнглим кувончга тўлади. Оллоҳ шуларнинг баҳтини кўришини насиб этсиз, илө!

Аёл баҳти ҳақида кўн гапирила-ди. Баҳт нима ўзи? У аввало фар-зандларнинг соғ-саломатлиги, ка-моли, totuv, файзли оиласда яшаш, колверса, ҳалол насиба берадиган севимли касбда иш-лашдир. Мөхина опа ўз ҳақида шуларнинг барчасига эришган баҳтили аёл.

Басира САЙДАЛИЕВА

Кўмита томонидан йил давомида "Хуқуқий саводхонлик ойлиги", "Донорлик ойлиги", "СПИДга қарши кураш ойлиги" эълон қилинганлиги ва бу бо-рада бир қатор ижобий ишлар амалга оширилганлиги ҳақида Республика Хотин-қизлар кўмитаси раиси мувонини Ну-рия Туреева гапириди.

"Маданий ва маърифий тадбирлар, оналар ва болаликни мухо-фазы килиш, спорт мусобакалари хамда Дўстлик форумлари, акциялар, ҳарбий қисмларда ўтказилган анхуммалар аёлларнинг фаоллигини ошириш, давлатимиз ва президентимиз томонидан аёлларга килинаётган ғам-хўрлик ва эътибор учун амалий жавобдир. Президент Ислом Ка-римовнинг "Аёлларнинг жамиятдаги мавқеи ва ролини ку-чайтириш давлатчилигимизнинг устувор ва асосий йўна-лишларидан биридир", - деган сўзлари ҳам юртимизда аёл зотига қанчалик юксак эътибор ва эхтиром кўрсатилаётганинг ишботидир", - деди у.

САНОБАР

ЗУЛФИЯ МУКОФОТИГА НОМЗОДЛАР

Назокат АБДУРАХИМОВА – Самарқанд вилояти Оқдарё туман педагогика колледжи ўқитувчиси. Таълим йўналиши бўйича.

Назокат 2006 йилда "Энг иктидорли мутахассис" кўрик-танлови вилоят босқичида "Янги педагогик технологияларда дарс ўтиш усуллари" мавзуси билан иштирок этиб, "Баркамол авлод" стипендияси билан тақдирланди. Бу ижодий иш намуна сифатида "Ёшлар" телеканали ва Самарқанд телерадиоканалининг "Хафтнома" кўрсатуви орқали намоиш этилди. "Улугбек ворислари", "Зарафшон", "Оқдарё овози" газеталарида мақолалари чоп этилди. Тумандада, вилоятда ўтказилган Иктисол фани олимпиадада радио қатнашиб, фарҳли ўринларни эгалаган.

Унинг илмий раҳбар билан ҳаммуаллифиликда "Педагогика колледжлари табиатшунуси Фанини ўқитища янги педагогик технологиялар асосида дарс ўтиш усуллари" номли илмий-услубий рисоласи ҳамда "Бошлангич синфларда ноанзанавий усууда дарсни ташкил этиш ҳақида" гўйланимаси бор.

Назокатхон Оқдарё туманинг ХТБнинг "Фахрий ёрлиг" билан тақдирланған. У коллеж хотин-қизлар кўмитасининг аъзоси.

Гулруҳсор САЙФИЕВА – Сурхондарё вилояти Бойсун туманидаги «Қуралай» болалар ансамбл ишларини аъзоси. Санъат йўналиши бўйича.

У Бойсун машиий хизмат кўрсатиш касб-хунар кол-лехини тамомлабан. Гулруҳсорни "Қуралай" болалар ансамбли орқали бой-суннуклар яши танишади. ЮНЕСКО ташкилоти томонидан ўтказиб келинаётган "Бойсун баҳори" фольклор фестивалининг голиби бўлған.

Қизигина туман, вилоят ми-кёсида ўтказилган "Суҳандонлар", "Балли кизлар", "Сиз ҳуқуқингизни биласизмиз?", "Ўзбекистон Ватаним маним" кўрик-танловларидаги ҳам фаол иштирок этган.

Халқынинг миллий мероси бўлмиш мақом, ла-парларни жони-жонидан куйлайди. Мўлжаллалаган манзили ҳам санъат майдони! Гулруҳсорга "Орзу-йинг муродбахш бўлсин" деймиз-да.

Зебинисо МУРОДОВА – Бухоро юридик ва ма-шиий хизмат касб-хунар коллежининг 1-босқич талабаси. Маданият йўналиши бўйича.

Зебинисо "Ёш журналист" тўғариянинг фаол аъзоси бўлибигина қолмай, Бухоро телевидениесида "Қизларжон", "Камолот сарим" телекўрсатувлари муаллифи ва бошловчи ҳамдир.

Бухоро Давлат кўғирчоқ театр-рида саҳнадаштирилган "Дуст бошига иш туши" эртак пъесасини мактаб ва мактабгача таълим мусассасалари ва болалар оромгоҳларидаги болажон-лар кишиши билан кутуб олишиди. Зебинисо Бухоро вилояти ҳожими стипендиясини олишига мусассар бўлди.

Вилоядага ўтказилган она тили ва адабиёт фани бўйича олимпиада голиби. У "Шабнам" номли шеърий тўплум мaulifi. Вилоят Болалар ижодиётини маркази томонидан ўтказилган "Қизлар ибоси", "Ёш истеъмолчи" кўрик-танловларининг совинордоридир. Зебинисо "Камолот" ёшлар ҳаракатининг Бухоро шаҳар кенгасида ахбороттахлил маркази сардори ҳамдир.

Адиба УМИРОВА тайёрлади.

САРҲИСОБ ҚИЛИНДИ

Яқинда Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасида 2006 йил ишларни ани-нишади. Кимлар билан ҳамкорлықда ишшаша тұғыр келди?

Тадбирни кўмита раиси мудови-ни Гулнора Матропова бош-қарди. У аёлнинг жамият-даги нуғузини ошириш, оила, рўзгор юмушлари, фарзандтар барияси билан шугулланиши, шунингдек, ижтимоий-икти-садий соҳалар тарақ-қиётига хисса кўшиши, им-фарм ривожида ўз иктидорини кўрсатишига имконият яратилғани ҳақида гапириди.

Дарҳақиқат, Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси томонидан давлатимиз раҳбари И. А. Ка-римовнинг "Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси фаолиятини кўллаб-куватлаш борасидаги кўшимча чора-тадбирлар тўғри-сида" ги Фармони ва Ўзбекис-

УЛЛИБИБИННИНГ КЕЛИНАРИ

Нигоҳлари тиник, ўйчан, аммо қал-би оташ-шоира Уллибиби Отаева.

"Хоразмнинг келинлари сўзламас"...
- Уллибиби Отаеванинг бир шеъри мана шундай бошланади.

Айримлар бу фикрдан хайратга тушиди - унда яширин мантиқи тушишига уриниб ҳам кўрмайди. Яна кимлар бу одатни осори атикалар каби эскирган-у, ёши улуглар жаҳолат занхидирек сақлаб келадилар, дейди. "Хоразмлик келинларга жуда қийин экан-да", деб юраги увишганлар қанчайкин?..

Хоразмнинг келинлари сўзламас,
Шириш-шириш сўзлар ёғлан нонлари,
Сўзлар зап безаттан дастурхонлари,
Таомлари асал тилида сўзлар,
Кўй чойлари фазал тилида сўзлар,
Келинлари сўзламай сизни сизлар.

...Катта хонадонни болаларнинг кий-чуви, дутур-дупури тўлдирган. Булар - Уллибибининг набиралари: Худоёрхон, Нодира, Иzzатбек, Сан-талат, Ҳабибулла ва энг каттаси - Уллибиби (уни кўпроқ Онахон деб чакиришиди). Кай бирни ховлида, кай-

Нодира... Уллибиби бу исмни жуда яхши кўради.

синиси ичкарида, яна қайси бирни ошхонада бешарла юриб, меҳмону мезбонларнинг хурматини жойига кўяётган келинларнинг қадамлари ерга тегиб-тегмаётганга ўхшайди. Болаларига дашномен бериб тергаш кәёда, жуда борса, катта келин Ҳабибуллога: "Меҳмонларнинг одлида уят бўлади", деб шивирлаб кўяди.

Байрон-байрон сўзлар ўйл-кўзлари...
Келинларни кузатарканман, уларнинг юзлари, кўзларни нурлантириб, турган ички осойиштаслик, ҳаётсеварлик муҳаббат сехридан дилим роҳатланади. Англаб турибман: келинжонларнинг нафакат тилига, балки дилига ҳам озорли сўз келмайди.

Гул тилида сўзлар босган излари,
Лекин сира сўзламайди ўзлари...
“Уллибибидан қадим момоларнинг нафаси келарди”, - бу Ошик Эркиннинг ташбехи - худди топиб айтилган. Уллибибининг ўзи ҳам кўп гамримасди.

Эсимда, "Саодат" журналида ишларканман, умримда биринчи мар-

та Хоразмга хизмат сафари билан бордим-у, меҳмонхонага жойлашдим. Эртасига вилоят газетаси таҳририятида учрашиб сухбатлашдик - Уллибиби ўша ерда ишларди. Менинг Урғенчга келиб, меҳмонхонага жойлашганимдан шу қадар ажабланниб, шунчалар норози бўлдик!.. Ҳоҳишмимиям сўраб ўтирамди, ўша соати мени ўйига кўчириб кетди. Шу-шу, токи Уллибиби хаёт эканлигига қаҷон Хоразмга келсан, Одил ака (Уллибибининг турмуш ўртоги) билан бирга аэропортда кутиб олишарди, ёки ўзим тўппа-тўғри ўйларига кириб бораверардим.

- Мезбон ошхонада қанча кўп банд бўлса, бу меҳмоннинг хурмати, - деб онам ўргаттранлар, - Уллибиби шундай деб, мени дастурхон олдида ёлгиз қолдирив пишир-куйдирга кўй-маланаверарди. Лекин мен унинг ёни-

Шахлонинг қарашлари Уллибибининг нигоҳларини эслатади.

дан кетмасдим: тинмай гапирапдим, шеълар ўқиреди. Майин, мулоим, муҳаббатли нигоҳлари сехри эди, сўзис сўзларди, тингларди.

Уллибибининг тугишиларни Хива-да, Ургенча яшашгани учун, беш фарзандни ёлғизқўллик билан катта киларди. Баъзида ўз онасидан бир каттик гап эшийтди катта бўлаётган болаларнинг инжикликларидан мен сикилиб кетардим. Аммо Уллибиби учун бу одий, табии ҳаёт тарзи, оналихининг баҳту саодати эди...

Олтин бўлар тупроқ олса кўлига,
Хеч кимсағо бўлолмайди ўйлига,
Йўл бермайди, из бермайди тилига...

Кимларгайдир эрксизлик бўлиб туялган бу ҳислат - тилига йўл, из бермаслик келинларни қанчадан-қанча кўнгилхираликлар, ғаму ташвишлардан, тузатиб бўлмас хатолардан асрайди.

Уриш-айтиш, жанглар йўқ бу ўйларда,
Кўнгил колишималар йўқ бу ўйларда.
Кўнгил ҳам, қорин ҳам тўқ бу ўйларда,
Сўзламаган тилларингга шакарлар.

Не-не орзу-хаваслар билан ўғил ўйлантираётгану киз узатиётган ота-она учун бундан ортиқ ният, кувонч бормикан?

...Катта келин Шахло - немис тили бўйича мутахассис, университетда дарс беради. Сурайёнинг турмуш ўйлоши фермер, рўзгорда кимдир бўлиши керак, сигир-бузоқ...

Меҳрибон билан Нодира - иктисадчи, бирни университетда, бирни коллекция дарс беришади. Мундок караганда, улар ўтгиз-қирқталашиб талабаларни оғизларига қартишади. Фақат бу ишда, ўйда эса тонг сахарда қайнотага, қайн-ака-укаларга хоразмча таъзим билан салом берадилар-да, факат рўзгор юмушлари, болалари билан банд бўладилар. Катта келинлар Шахло билан Сурайёнига зарурат бўлганда қайнотага ярим овозда қисқа-қисқа гапирадилар, тик қараганларини кўрамдиди.

Оғир дард туфайли Уллибибининг абадият оламига кетганига ўн йилдан

Сурайё - кичкина
Уллибибининг онаси.

ошли. Ўшанда Фирдавс билан Бехзодни ўйлантириш ниятида юришганди. Аммо... она вафотидан кейин икки ака-указга, кейин Бунёдбек билан Ҳаётбекка қўш келинлар келди, Умидхон узатилди. "Тарбиянинг энг яхшиси меҳр-муҳаббат", деган фикринг исботини яна бир карра кўргандекман: ўғиллар бирни-бираидан меҳнаткаш, ҳаммага оқибатли, отасию оиласига, ягона синглисига меҳрибон, камсукум, олий маълумотли мутахассислар, Уллибибининг хотира-сига садоқатли, она учун қадрли бўлган ҳар ким, ҳар нарсага хурмату эъзолари баланд.

Ғайрати ичига сингмасдан, катта ўйни бошига кўтараётган болажонлар менга ўз оталарининг болалигини эслала-

“Ёнгинамда онам юрганга ўхшайдилар”, -дейди Мехрибон.

таверди. Назаримда, Уллибибининг майин нигоҳлари набираларини эркалатаётгандек.

Кенха келин Мехрибон тортинибига ёнимга келди-да, "ӯқирисиз", деб когозда берди. Унда Уллибиби - кайнонасига дил сатрлари битилган экан:

Сизни кўргамаганман, онажон,
Лекин менга жуда кераксиз.
Юрагимда тугун бир армон,
Мен учун ушалмас тилаксиз.

Кетманг эди бунчалар эрта,
Ўзим чойлар дамлаб берардим...

Энди кўз ўшларим ихтиёримда эмас - ҳаммага вафотидан кейин ҳам мана шундай чин меҳр-муҳаббатли хотиралар насиб этинси.

Наздимда, Уллибиби келинларини фойибдан дуо килётгандек:

Сўзламаган тилларингга шакарлар,
Сени ширин тилини келин атларлар,
Иzzатингта лойик иззат этарлар,
...Хоразмнинг келинлари сўзламас.

Мұхтарама УЛУФ,
Республикада хизмат
қўрсатган маданият ходими.

Сизни ҳаяжонга солмас кўклиам, гул,
Ҳаяжонга солар гулдор гиламлар.
Сиз кўйдан ҳеч кимни севмасиз буткул,
Ёдинингизда ўй-жой - боғи Эрамлар.
Йўлингизга кимдир тикса дил меҳрин,
Чўпнак ё қўйли тикарсиз кўзни,
Руҳнингизга босиб қашоқлик мухрин,
Гул кимдир қўйсан сеҳлар сизни.
У муз маликаси афсулларидан
Менсизни күтқарай ўт-ишиқ билан.
Ва сизга ҳақ сўзин айтай: сесканинг,
Үйганиб ҳам қилинг сабо эсганин.
Қарслай ўйлас, кене дилларине севинг,
Сиз токи гиламмас, гулларни севинг,
Нусхасинмас, севинг асл дунёни.
“Тупроққа алашинга ҳеч вақт кимёни”.

Тозалаб, авайлаб пиширма қанча,
Тош чиқади миннатни ошдан.
Чўйлартириб олсанг ҳам сарқ мойга,
У иборат бўлади тошдан.
Қўлларингга олсанг қабартиради,
Тикилиб қолади томоқча.

Бу гулларга қўл уриб бўлмас,
Улар оғриқ тўйла тирик жон.
Гарчи улар барқ урар, кулмас,
Қон юшлайди улар, қон, ион.
Япроқлари гарчи ям-яшил,
Гарчи яшиаб турар муттасил,
Лекин ичдан ургандир хазон.
Лекин ҳоли ёмондан-ёмон.
Бу гулларга ачин, севиб қол,
Бу дунёга улар бир меҳмон,
Мен биламан улар сирини,
Улар менинг кўксимда ниҳон.
Бесабрмас, кутолмас лекин
Улар кузни... сенинг сўзини.
Улар шундай фидоий, мумкин
Муддатидан олдин ўлиши.

Хар кимнинг юраги, ҳеч бўлмаганда,
Бир одам хотирни кўйилган кабр.
Сен уни босқилаб ўтма нописанд,
Қабрини босқилаш гуноҳдир ахир.
Бирорнинг олдидан кесиб ўтма сен,
Бўларсан бир бошини тетиб ўтгандаи.
Ахир қачонлардир, ҳеч бўлмаганда.
Бу одам поига бир бош эъзилган.

Шу бир ёлғон сўзни айтма сен,
Овозинги ўшцасалар ҳам.
Шу бир чакки қадамни босма,
Қадамнинг кирқалар ҳамки,
Кўл тортқўнглиши тортмагни ошдан,
Мажкум бўлсан ҳамки очилка.
Осили шу баланд дорга сен -
Бир умрга пастда қолсанг ҳам.

Ўз-ўзимга гуллар инъом қилиб мен,
Бу сенинг совғага деб инонтираман.
Ўзим байтлар тўқиб севиг ҳақида,
Менга бахшишдан деб қувонтираман.
Мактублар ўйлайман согинча тўла,
Ўзим ўзномидан ўз манзилимга.
Ошаман титроқ кўл ёшли кўз билан,
Қаролмай юраман лекин юзимга.
Мени шигол этса шодлик лашкири,
Ўйлайман отинга - шарофатингга.
Қайгуга чўмиб ғам лойига ботсан,
Ўйлайман бу - менинг касофатим-а.

Ийманиб,
Тиланиб,
Тангалар йигиб,
Уларни сўм қилган гадодай,
Биттига шеър,
Бир сатр,
Хатто бир мисра
Сўрашга ботинмай,
Биттигина сўз
Сўрайман тортнишиб ердан, ҳаводан.
Сўнг уларни ямаб,
Ифтихор билан
Бутун қилиб сизга
Шеър деб тутаман.
Куроги сезилиб қолмасайди деб,
Дамилни ичимга ютаман.
Гадолик - оғир иши,
Айниқса тўрвалиг -
Бисотинида камчил бўлса сурбетлик.
Ё эзим, тилимни байронроқ қил, ё
Кенг карам ато қил соҳибларимга.
Уллибиби ОТАЕВА

Газетхон—газета ва ҳаёт ҳақида

Инсон ёши анчага боргач, кўнгли тобора ноизик бўлаверар экан. Айниқса, бир оғиз сўздан кўнгил тоғдек юксалиши ва ёки юрагингта тифек ботиб ярадор килиши ҳам ҳеч гап эмас экан. Дунё кўзингга тор кўриниб, ҳаётдан, одамлардан безиб қоларкансан. Кенинг пайтларда тез-тез асабим бузиладиган бўлди. Чап кўзим пирприайдиган, лабим, юзим ҳам пир-пир учадиган бўлди. Озигина газета ўқисам, кўзимга ёш келадиган, бошим оғриб, қон босимим ошадиган бўлди. Бунинг устига оёкларим оғриб, бўйракларим шамоллади. Уша кунлари нихоятда хафа бўлиб юрган эдим. Дам олиш куни катта ўғлим ва келиним келиши. Ўғлим мени кўргач, ҳол-ахвол сўради. Мен саломатлигим яхши эмаслигини унга тушунтидим. У вилоятдаги асаб саллаклари касалхонасида яхши ҳакимлар борлигини ва тезда телефон қилишигини айтди.

Келгуси куни эса "Оила ва жамият" газетаси боз му-

Касалхонада бир неча кун даволаниб, уйга қайтдим. Севимли неварапаларим огушидаман. Дўстларим Ҳазрат бобо Асадов, Тўхта бобо Рашидовлар кўнгил сўрагани келиди.

Тоғам Махмуд бобо Қаландаров ўғиллари билан келиши. Биз у киши билан сут эмзиодомиз. ёшлари мендан катта. 40 йилча ўқитувчилик, илмий бўлим мудири, директорлик қилдилар. Ҳозир нағафадалар. Кўпни кўрган, тинмай китоб ўқиган, ҳозирги кунда тури газета ва журнallар ўқийдиган ажойиб инсон. Айниқса, "Оила ва жамият" газетасига ҳар йили обуна бўладилар, ашаддий муҳисларидан. Иккакаламизнинг дунёкарашимиз бир, гапимиз-гапимизга қовушади. Турли мавзуларда юракдан сұхбатлашамиз. У кишининг гаплари мени яна ҳаётни севишига, яшашга, кимгадир кўлимидан келса яхшилик келишига руҳлантириди.

Якинда бир кўншишимизнида тўй бўлди. Ҳонадон соҳиби шахсан ўзи келиб тўйга таклиф қилди. Тўйга бордим.

ШИРИН СЎЗ-ЖОН ОЗИГИ

Харриридан мактуб олдим. Мактубда газетага тез-тез маколалар ёзишимини сўраб, "Сиз биз таҳририят ходимлари ва газета муҳисларни учун нихоятда кераксиз", деб таъкидланибди. Бу жумлалар мени нихоятда тўлқинлантириб юборди. Ўз-ўзимга гапира бошладим:

- Эй, ўртоқ Абдуллаев! Ке-

ракли одам эксансан-ку, кечак ўғлинг Хайруллажон сени виляятга элтиб, даволамоқчи бўлди. Бугун "Сиз керакли одамсиз", деб Тошкентдаги жойдан бир журналист сенга нома юборибди. Ахир бир инсонга бунча меҳр, бунча фамхўрик... Ўйлаб карасам, ҳаётда 65 йил яшадим. Қўйимдан келганча халқа яхшилик кильдим. Минглаб болаларни ўқитдим. Мана энди нафақадаман. 6 фарзанднинг отаси, 21 невара ва бир эваранинг бобохонисиман.

Вилоят неврология касалхонасида даволана бошладим. Профессор Мусо Болтаев, врач Шаҳобжон Рўзиев, Нигора, Дилбаройларнинг ширин сўзлиги мени лол колдирди. Ўзимга тиллаигна санчиб даволадилар. Мен соғар бошладим. Ўғлим Хайруллажон 12-декабр туғилган кунини бир ошонада нишонлади. Врачлар ва ажойиб инсонлар каторида туриб, бир пиёла чой устида сұхбатлашиш менинг кўнглимини тоғдек кўтарди. Айниқса, неврология бўлими бошлиғи Шарипова Комила опанинг табир сўзлари қалбимни жунбушга келтириди. Аъзойи-баданим титрай бошлади. Менде оддиги инсонга шунчалик фамхўрик! Бу мисраларни ёзяпману, яна қалбимнинг тебранишлари бошланди.

Хамкишлоплар билан стол атрофида ўтиридик. Сұхбат авж олди. Шунда бир отахон (шлари мендан катта):

- Арик устида кўплик курганисиз, домла, келажакда шуни бақувватроқ қиласиз, одамлар ўтиб туради, ҳозир ҳам ўтаятипи, яхши бўларди-да,- деди.
- Насиб бўлса, хаволар исиси, бир гап бўлар,- дедим.

Столнинг нариги томонида ўтириган, 75 ёшлардаги бир отахон: "Домла, ҳеч кимга яхшилик қиласи, яхшиликка яхшилик келмайди", - деса бўладими?

Нафакат мен, атрофимиздаги кўпчилик кишилар бу отахоннинг гапидан нихоятда ранжири.

- Амаки, "Яхшилик кил, дарё от, билса балиқ билади, билмаса холик", деган гап бор халқимизда. Оллоҳ таоло ҳар бир кишининг яхшилигини ю, ёмнилигини кўриб туриди, - дедим.

Атрофимдаги кишилар "тўғри айтасиз", деб қолдиради. Бир оғиз гап кўпчиликнинг кўнглида бояги қарияга нисбатан газаб ўйғотди. Ҳа, ҳаётда ана шундай хунук сўз билан қалбраримизни вайрон этувчи одамлар ҳам учраб турди. Кекса одам ёшларга насиҳат килиши, яхши гаплари билан кўнглиларга кувват башлаши керак эмасми?

...Ўйланиб қоламан-да... Бир оғиз ширин сўз билан илон инидан чиқар экан. Ёмон сўз бўлса-чи? Пичоқ кинидан чиқар экан. "Ширин сўз жон озиги", - деганлариде бу ўтиричи дунёда бир-бirimiziga яхшиликлар килиб колайлик.

Шундай эмасми, азиз юртдошлар?

Ғайбулла АБДУЛЛАЕВ,
Бухоро вилояти

Жаннат исмли қиз қишлоғимиздаги ўрта ҳол бир оиласа келин бўлиб тушди-ю... Илк гидибиди бир чети салғина куйган битта нон баҳонасида бошланди. Қишлоқ урф-одатига кўра, янги тушган келин учун нон пишириш, овкат тайёрлаш ва шу каби рўзгор юмуналрига деярли жалб этилмади. Шу кунлари овқат, нон, чой қайнона томонидан чиқариб турилади. Жаннат келин бўлиб келганинг бугун учинчи куни эди. Шу куни эрталаб қайнонаси иккита нонни дастурхонга ўраб, келинининг ўйига узатди. Қайнонаси чиқиб кетгац, Жаннат

осиладиган бўлди. Ота-она ўғиларининг тинчлиги учун ҳамма нарсага рози эдилар.

Қунларнинг бирда тасодифан шу хонадонда бўлиши мизга тўғри келиб қолди. Бизлар уч-тўртта киши ичкари хона чой ичишиб, сұхбатлашиб ўтирган чоғимизда дахлиздан эр-хотиннинг паст-балауд товушда гаплашаштганлари кулоғимизга чалиниб қолди бехосдан:

Эр: - Мехмонларга бирон овқат килмайсанми?

Хотин: - Бир нарса бўлмаса ўзимниши пиширамани.

Эр: - Кечагина гўшт келтиргандим-ку...

Хотин: - Тамом бўлган!

ши ва шуларни уddyалай олсагина камол топиб, ўз ўрнини эгаллай олишини тўлиқ англаб етмоғ лозим.

Сув юзида қалқиган ҳазон мисоли кун кечирадиган, қўли бўшаса отасиникига югуришга қолгани турувчи, ўтада гап ташийдиган келиндан ҳеч нарса кутиб, умид қилиб бўлмайди. Ота

уига энди ўзининг меҳмонлигини хис кила олган, ўз уйини ўлан тўшак деб билган, бутун вужуди билан шу хонадонин сингиб кета олганни рисоладаги келин хисобланишар эканлар. "Эри урганда ўй ичига қараб қочган хотин-берди

дастурхонни очди. Нонлардан бирининг чети куйган экан. Ота-онаси уйда ўз эрки, ўз майдида ҳеч кимдан ҳаийкмай ўстган ёввойи табиат Жаннат бу хонадонда оила аъзоларининг кўлчилик эканини биринчи кундаёк англаган, шундан бошлаб ўзини худди ўзга сайдерликлар орасига тушиб қолгандек ҳис та бошлаганди. Жаннатнинг тантиқлиги тутиб, куйган нон баҳона гиди-бидини бошлади:

— Мен ит эмасдим-ку куюк нон егани. Мени бехурмат қилиш учун атайн куйган нонни чиқарган, маданиятсиз зикналар!

Уч кунлик келиндан бунчалик андишасизликни, бундай гапларни аслу кутмаган кўёв донг қотиб, каракт бўлиб қолди. Ўзига келгач, вазиятни юмаштишига ҳаракат килиб, оҳисталик билан деди:

— Кекса кишининг пиширган нони-да, куймаганини еявермайсанми. Бундан кейин энди ўзинг куйдирмасдан пишишада.

— Мен сизларга новвойлик қилгани келганим йўк!

Кўёвнинг кейинги гаплари ёшитилмади. Шу ёғимни етарили бўлганда ўзи. Ўтирганлар ҳаммамиз нокулий ҳолга тушганча бир-бirimizга маъноли бокишиб, мулзам бўлиб қолдик.

Келин, келинчак! «Келинчак, келинлик! Бедил асарларни ўрганишдек қийин иш», деган экан бир доно. Келинга ёнг аввало, одоб, ахлоқ, назокат, орасталик, ифрат, ибо жуда ҳам керак ва ярашади, албатта.

Қолаверса, ота-она уйидан келин килиб ўзатилганда ҳар бир қиз бор-көнглини юнни ташади келинчак, Келинчак, келинчак...

— Ундай дема, уят бўлди. Келин бўлиб тушганингга буғун чун бўялашти-ю қандай тилинг борди рўзгорни ажратиш ҳақида гапиришади. Шаротимизни, урф-одатларимизни наҳотки билмасанг. Ҳеч бўлмаса, бирон олити ой ўтсин.

— Олти ой? Бир кунгаям тоқатим йўк!

Кўёв елкасини кисиб, ер чизганини оғир ўйга толди.

Хуллас, орадан бир ой ҳам ўтмасдан келин-кўёв алоҳида туртади. Келиннинг торгина дахлизи ошхонага айланди. Тўртта нон учун алоҳида супра ёзилиб, иккиси коса овқатга бўлак қозон

худо, қўчага қосча - урди худо? Юкорида биз орзуманд бўлган фазилатлар ўзида мужассам бўлган келинларни эрлари ҳеч қаҷон урмайди. Шундайларни урадиган эрларни эса худо уриб кўйган бўлади. Бехосданми, билмасданми, қаҳрданми, асабийликданми урди ҳам дейлик. Бундай пайтда қандай йўл тутмоқ лозим?

Бу ўрнада "Ошин" телесериалидаги кичик бир эпизодни эсламоқ керак. Ташвишлардан чарбаб, асабий ҳолда бўлган эр бир хатолик учун Ошинни телади. Умбалоқ ошиб, ўрндан турган Ошин эрининг ёқасига чанг солмайди, қарғамайди, аразаламайди. Аксинча, эрининг ёёғига бош уриб, кечирим сўрайди. Эр ўзига келгач, ўйлаб кўрса, хатоликда Ошиннинг айбордиги йўк. Шундан сўнг эр ҳам Ошиндан кечирим сўрайди. Бундан, эр хотини бўлар-бўлмасга тепиб, уриб калтаклаб, сўнг кечирим сўраса бўлаверади, деган маъно келиб чикмайди.

Бунинг моҳияти эр-хотин бир-бирағи нисбатан фамхўр, тўғри муносабатда, кечиримли бўлсанагина оила пойдевори мустахкам бўлади, деганидир, албатта. Шоир Мурод Раҳмон ҳам келинчак хақида шундай ёзган:

Кулиб турса ярашиди келинчак,
Кулиб кули улашиди келинчак,
Севги билан кирса қалға баҳордай,
Узукка кўздай тушади келинчак.
Хуснда ой талашиди келинчак,
Келинчак, келинчак...
Дунёда не тенг келур ёр мэхрига,
Учрамасин ҳеч ким жоҳил қаҳрига.
Сабр айласа аччиқ - ширин борига,
Орзуларга ярашиди келинчак.
Дилларга завқ улашиди келинчак.
Келинчак, келинчак...
Юз-кўзида жилва қўлса назокат,
Мехнати - гул, гайратида - латофат,
Муродимдир деб вафо, садоқат,
Бахти учун курашиди келинчак.
Келинчак, келинчак...

Норммат TOFA,
Қашқадарё вилояти,
Косон шахри.

МУНОЗАДА.
МУШОҲАДА.
МУНОЗАРА.

- Мен Тошкент шахрининг Чилонзор туманида яшайман. Исимм Мавлуда. Укамнинг тақдирни, оиласизга кўлинган хурматсизликга кўйиниб, ўйлай-ўйлай бу ерга келдим.

- Оиласизда бирор нохушик содир бўлдими?

- Ха, асти сўрманн. Отанам еттига фарзандни тарбијатлаш, ўйли-жойли килди. Аммо кенжак укам ўн беш ёнга кирганида отам вафот этиб

рингда бирор гап ўтганимди, деб сўрадик. У шу пайтгача кўшилишмаганини айтди. Якинлашса киз туполон қилиб, «Ўзимни ўлдирман», деганимиш. Шундан кейин укам келинга, - «Эртага гинекологга олиб бораман», деган. Келин эса эртасига кўфтакни ростлаган. Аслида тўйдан кейинги кунлар укамнинг нимадандир сиқилиб юрганини сезгандим. Сабабини сўраганимиз. «Она келинингиз телефондан

КЕЛИН ЭМАС

келдилар. Шу сабабдан ёлгиз онамнинг уни ўқитиша имкони бўймай хунарли килди. Биз жигарлар бирори кўланмаганини ўлантариб кўйдик. Орзу-хавасли тўй килдик. Лекин келинимиз иккى ойдан кейин отасиникига кетиб қолди.

- Эри билан ораларида бирор гап ўтгандир-да.

- Йўқ, ҳеч қанақ гап-сўз бўлмаган. Эрталаб укамни ишга кузатган, онам бетоб бўлиб ётган экан. Пешинга якин кўлида оғир юқ билан бир машинага ўтириб кетганини кўшинлар кўришган экан. Кечурун ишдан кайтган укам келавермагач онасининг ўйига кўнгироқ қилиб сўраса ўша ёқда экан. Келиб қолар, деб иккичун кутдик, кейин ўрни совимасин деб мен билан опам олиб келишига бордик. Шунда келин укамнинг ўзи келиб олиб кетишини хоҳади. Эртаси куни укам борса, адаси «Кизим сиз билан яшамайди», деб жўнатиб юбориби. Бу жавобни олиб кайтиб келган укамдан орала-

ШАЙТОН ЭКАН...

бўшамайди. Қанақадир йигит билан соатлаб гаплашиб ўтиради. Кимлигини сўрасам, «Тоғамини ўғли», деди. «Тушунолмаямсан», - деганди.

- Келинни ким топган эди?

- Овсинимнинг қариндоши бўлади. Бир оқибати киз кепрак, деганимда шу кизни тавсиya кўлганди. Тўйга озигина вақт қолганда улар бошқа ховли олиб кўчиб кетиши. Ўшанда кўнглимга, «тўй арафасида кўнглиганида бир сир бормасмак?», деган фикр келганди. Кейин билсак эски кўшниларига бирорастасин тўйга айтмабди. Энди улардан «Бу қизнинг тўйи бўлганига ажабландик, чунки хули ёмон эди», - деган гапларни эштамази.

- Уртага маҳалла фаолларини, кексларни солиб ўршитиришга ҳаракат кўлмадингларми?

- Жуда кўп уринидик. Оқсоқоннинг ҳам, қарияларининг ҳам

гапи кор қилмади. Бизни таажхублантирган нарса шу бўлдики, ўз зуриёдига сўзини ўтказолмаган ота-она қизининг бўйруги билан иш тутди. Отанинг ўзи мол-мукмин олиб кетишига келиб, биздан бир оғиз узур сўрашга қизининг унар сам ўйк, бунум кам, деган гапларига кулок тушиб можаро қолганини айтмайсизми. Ваҳоланки биз унинг нарсалари тугул ўзимиз қилган сарпо - суроқка ҳам тегинмабмиз. Тўрги, хозир

- Тошкентликман. Ҳеч қаерда ишламайман, - деб гап бошлиди конага кириб келган жувон.

- Босимга бир мисбат тушиб, таҳририятдан маслаҳат олиш учун шу ерга қараб келавердим. Келин, яхшиси бир бошдан гапириб бера қолай...

Мактабни битираётганимда дугоналарим билан келажак ҳақида тўлибишиб орзулар килгандик, режалар тузгандик. Мен шифорк бўлиши ниyатиди эдим, ҳатто химия фани бўйича устозимиз Нигора опадан кўшишни дарслар ҳам олаётгандим. Бу касбга ҳавасим кўшинимиз Фарида опани кўриб ўғонган. Чунки уларни маҳалламизда катта-ю чилич хурмат килиб, «дўсттир опа» дейишарди.

Шу ниyатлар билан ТошМИга хужожат топшираман, деб юрган-

қарамагани етмагандек, кайнонамнинг баландларвоз, беписанд гаплари юрагимни зазарди.

Бу холга ҳам чидадим, фарзанд кўрсанам яхши бўлар, деб ўйладим. Бирор, афсус...

- Ажрашиб кетдингизми?

- Ажрашибам ҳам майли эди. Бундан да даҳшати олдинчалигини билмаган экамнан. Ҳомилам уч ойлик бўлганида тиббий кўрикка бордим. Шунда менинг СПИД қасалига чалинганилгимни айтишиди, бу менга эримдан юқсан экан. Энди нима қилишим керак? Бошимни қайга уришни билмайман... Турмушни бузилди... Шунда онагинам жонимга оро кирди. У суриштириб-суриштириб. Чилонзор туманида жойлашган «Дўстлик хонаси»дан хабар топиби. Онамнинг кўшиниси врач-эпидемиолог Севараҳон Ҳошимова бизга шу

САРОБ БЎЛГАН

С
О
Р
Е
У
А
Г

дим. Бир куни онам адамнинг ўртоғи мени келин қилиш ниятида ўйимизга келиб кетганинги айтиб қолди. Мен эса турмуш ҳақида фикр юртишига жуда ёшлик қилардим. Ҳатто онамнинг гапларини яхши англамадим ҳам. Ҳаёлим фикат ўқишига кирища эди.

Хуллас, имтиҳонларга саноқни кунлар колганида онам адам менинг ўқишига киришинга қарши эканини, адамнинг ўртоғини ўғлига унаштириштаганини айтди.

Ота-онарга қарши гаплирмай, уч-туртук ўнглиб юртишига жуда ёшлик қилардим. Шунда онам: «Кизим, ҳали баҳти бўлсанки, дугоналаринг ҳам сенга хавас қилишади. Булаҳак қайнонан «ўзимиз ўқитамиз», деб ваъда беряяпти», - деб мени тинчлантириди.

Хуллас, тўй ҳам бўлиб ўтди. Онам олган вайдалар, мен куған умиднинг барчаси сароб бўлиб чиқди.

Турмуш ўртогимни хоҳоятда ёрка, ота-онаси унинг кўзига қараб турдиган ўйигт экан. Мени ардоклаш у ёқда туричин, ҳатто инсон сифатида ҳам қарашмади. Шавкат акамнинг вақти «дўстлари» билан ўтар, доим ярим тунда келарди. Баъзи кунлари келмай ҳам қоларди.

Бу орада ҳомиладор бўлдим. Энди чида яшашдан бошқа илоҳим йўқ эди. Аламимни фикат кўз ёшидан олардим. Эримнинг ҳеч жойда ишламаслиги, бирор марта кўнглимга

ерга мурожаат этиши маслаҳат берди. Сўнгги илинжим улардан эди. У ерда менга кўрсатилган ўтибор туфайли болам соғлом түғилди.

Мендаги хасталик фарзандимга юқининг олди олинди. Яхшиям «Дўстлик хонаси» бор экан. Ўзимнингку, орзуларим, ҳаётим барбод бўлди. Ҳар калай фарзандимнинг умри сакланиб қолганига ҳам қувонаман.

- Жуда хунук иш бўлибди. Бу аввало оила куриш арафасида тиббий кўрикдан ўтмаганликнинг оқибати. У ўйигт ўзи, оиласиша шаънини барбод килганди етмаганидек, ўзгларнинг ҳаётига ҳам чанг солибди-да.

- Ҳа, ташрифимнинг боиси - бегуноҳ қизларни эҳтиёткорликка чакириши эди.

Дугонажонлар! Мен каби баҳтингиз синансин десангиз, турмушга қишидан аввал йигитнинг тиббий кўрикдан ўтмаганликнинг ишонч хосил қилинг. Унинг шахсини ўрганинг, яхшилаб суршиштиринг. Ўз сўзингизга эга бўлинг. Бу сизнинг ҳаётингиз! Аввало Олло арасину, менингдек шундай дардга йўлиқканларга Республика СПИД марказига қарашли «Дўстлик хонаси» каби даволаш бўлумларига бориб, даволанишларини маслаҳат берган бўлардим.

Латофат САҶДУЛЛАЕВА

«ЯХШИ НИЯТ» ЖОНИМДАН ТЎЙДИРДИ

жаврагандинга. Сенинг касофатинг урди. Ҳеч нарса чикмади», деб мени уради. Ахир чикарадиган кизи, ўлантарирадиган ўғли бўла туриб, эримнинг лотереябозлик килиб юриши жонимдан тўйдиди, - деб ўнгироқ килди Ҳанифа исмли аёл.

- Яхши ният — ярим давлат, дейдилар. Сабр килинг-чи?..

- Кутишнинг ҳам чегараси бор-да. Лотереяга ишониб, уйимиздаги бор-йўғимиздан айрингандик. Ўтган йили эримнинг ўртоғи келиб: «Тошкент шахри, лотереяни қилиб юриши жонимдан тўйдиди, деб ўнгироқ килди. Келин, ота-онаси унинг кўзига топиб келди. Бу гапни эшитиб, эримнинг «пайтавасига курт тушди». Андижонлик ўртоғига телефон килиб, мени, З болами, етаклаб лотерея ўйнагани олиб кетди. Йигиф-териб кўйиган бор пулимизни бир ой емай-ичмай, лотерея ўйнадик. Шунча лотереялардан болам-

Кўнгироқларингиз...

- Маҳалла-кўйни, кариндош-уругларнинг ёрдами билан ўримизни бу йўлдан қайтарсангиз бўлмайдими?

- Эримга: «Бу лотерея балоси кайдан чиқди, бизни хона-ваирон килди. Келин, ота-наси

Адиба УМИРОВА

ФАРЗАНДНИНГ ЎТАЙИ БЎЛМАЙДИ!

Одатда сутдан оғзи кўйган, катиқни ҳам публаб ичади. Ёши улғашиб қолган, шунча воеа-ходисаларни бошидан ке-чириган аёл романтик хиссийт (севиб-севилиб яшаш)лар оғутидан чиқа олмаса?! Майли орзуга айб ўйк. Аммо та-дир сизни ўша туйгулар билан сийламаса ўзингизни кийна-нім киласиз? Яшаш за-руратига кўнинка ҳосил кўнинка керакмаскин?

Сиз атрофингизга назар со-линг, яқин дугоналарингиз қандайд умргузонлик қильмоқда? Чиндан ҳам баҳтиёр-микан? Баҳтиёрлик ўзи нима?

Аввало, соғлигингизни қадрланг, турмуш ўртоғин-гизни эъзозланг, бўлар-бўлмасга асадларни қаҳшатманг. Оз-оздан ёмирилган тог ҳам бир кун кулаши аник.

Энг катта бахт - бу тинчлик хотиржамлик. Унинг замирида бир-бирини бир қарашда, сўзасиз тушуниш, ўзаро хур-мат, фидомийлик ётади.

Ҳеч кимга баҳтиёр яшаш-нинг андозаси берилмаган, уни ҳар ким ўзи яратади. Арпа эксанг - арпа, бўғод эксанг - бўғод ўрасан.

Энг катта хатоинги кўнгли

ўксик фарзандларин-гизга мөхр беролмаганингиз, ўз гўдагингизни улардан устун кўйганингиз. Асабла-рингизни живоловай олмаганингиз. Ҳар кандай вазиятда ҳам оғир бўлмоқлик, сабр-тоткат или тафаккури курор кильмоқлик керак.

Инсон қисма-тидан кочиб кета олмас экан. Синглимнинг биринчи турмуши олти йилда фожеали тугади. У бир кунда суюкли умр йўлдоши, уч яшар ўғли-ю, бир ёшга етма-ган ширин қиза-лоғидан жудо бўлди. Бир уйдан уч тобут чи-ди. Оллоҳнинг мъъжизалари кўп экан. Кўли ёнгил жаррохларни сайди-харакатими ё онажонимнинг тунни тонгта улаб ки-лан дуолари ижобат бўлдими, уч кун хушиз ётган синглим ажал-нинг аёвсиз чангалидан омон

"Пешонамадаги ўчмас тамға" - 35-36-сонлар

ЭСЛАТМА: Биринчя турмушим бўлмади. Бирга шашлайшган дугонам сабаб ака-сига турмушга чиқдим. Унинг бир ўғи ва бир қизи бўлиб, хотини оламдан ўтган экан. Мен ҳам ўғис кўрами. Аммо эрим менинг сифатида кўрмади. Менинг жигимга теккан ўғлини кўркитаман, деб теша отганам, ўзига тегди. Уни ўзим хоҳламай жароҳатлаб кўйдим. Ҳозир эримдан кўрқиб, холамнишга турибман. Нахот шўрпешона бўлсам?"

Муаллиф: Шоора ХАСАНОВА

синглим бутунлай сўлиб қолди. Ҳар куни унинг синиқкан кўзла-рига термумиб, беморнинг раъяига қараш, кўнглини кўта-риш мушкул эди. Минг турли муолажаларнинг адоги кўрин-масди. Уни ёқек тургасиз, ру-хига тиргак бўлиш, келажига умид үйготиши осон кечмади. Тўрт йил дегандан ўзига келди.

Тақдирдан зада бўлиб, бир ўлиб тирилган одамни қайта ўнглаш, тенгини топиб ҳаётини йўлга солиш муаммоси пайдо бўлди.

Яраттаган чексиз шукроналар бўлсинки, баъзан излаганла-рингизни ҳаётнинг ўзи

тўқнаштиаркан. Дунёнинг ишларини қаранг, бир куни иккни қизи билан ёлғизла-ниб қолган кишидан совчи келса-ю, синглим унинг кизларига ёқиб қолса. Кизлар туфайли тақдирлар бира-лашиди. У хаётдан ўйкотганларини топгандай бўлди. Оллоҳ унга киз, ўғил ато этиди. Ҳаёт ўзанига тушди. Ўғил-киз вояжига этиб, хозир набиралар куршовида умр-гузаронлик қиммоқда.

Қадрли синглим Назира, ўзингиз таъкидлаганингиз-дек "турмуш - тўрт муш" дегани. Ҳаётнинг тўрт муштига чидаган турмуш кура-ди. Умрнинг фараҳбах тотли лаҳзалири ҳам, чидам-сиз азобли онлари ҳам ёддан чикмайди. "Эгилган бошни қилич кесмайди", деган нақл бор.

Умр йўлдошингизга вазиятни тушунириб кечирим сўранг, зора унинг кўнгли юмшаса муносабатлар ўзга-риб қолар. Ахир ўртада жондан ширин фарзанд бор-ку. Гўдакнинг тақдирни нима бўлади? Кейинги ҳаётнинг хакида ёзишин унутмантан.

Хикмат МАҲСУМОВ,
Тошкент шахри.

Мен ҳам вактида сиз каби бе-фарзандлигим боис турмушидам ажраби келдим. 4 йил дадамларнига яшаб, яна 4 булали одамга турмушга чиқиб кетдим. 2 киз, 2ta ўғли бор эди. Янги бор-ган вақтида катта қизлари 7-синфда, кичиги 1-синфда ўқиди. Борганимдан болалар "Ая" деб ёнимга чо-либ келишганде хурсандлигимдан йиғлаб юборганим: "Оллоҳим, мен ҳам ага деган сўзни ўшидим-ку", деб. Катта қизимнинг бўйни қўйшик экан. Ойнага қараб йиғлаб ўтиради.

"Қизим, нега йиғлайсан, мендан ха-фамисан?" деганимда: "Ийк аяжон, сиз келиб ҳамма ишни кўлимдан олдингиз-ку, нега сиздан ҳафа бўлай, факат энди мактабга бормайман. Ҳамма мени қўйшик деб мазах қиласди. Ҳатто укаларим ҳам", деб йиғлаб юборди. Шундай мен унга: "Қизим, касалингни тузаттиришга ҳаракат киламан", десам, - ўйк, дадам рози бўлмайдилар, онам ҳам кўндиrolман. Операциядан чиқолмайди, - деб, ўйл бермайдилар", деди. Мен шу кундан бошлаб, дадасини кўндиришга ҳаракат килимди. Ҳатто онам ҳам ўтрага тушди. Пойтадан шифокорлар келиб операцияни килишиди. Жуда яхши чиқиб операциядан. Бир ойдан кейин гипсина олгач, қизим бўйни тўғри бўлганини кўриб, укаларини кўчоқлаб, шундай хурсанд бўлдики,

ҳамма ҳайрон қолди. Ҳўжайнинни хур-сандчилигин асло сўраманг. Бир етим кўнглини кўтаролганимга Оллоҳга шукро-наралар айтдим. Сиз "Болаларнинг она-си тушимга безовта бўлиб киради", деб-сиз. Қандай сиздан рози бўлди. Кексаларимиз айтганидек, "Инсон руҳи до-бо болалар орасида бўлди. Фамил кун-ларда фамгину, кувончи кунларида куво-нармий". Кизини бу холга согланингиз унинг руҳи безовта албатта. Кизимнинг бўйни тузалганда онаси тушимга кириб, кўлимга мунюқ бериб кетди: "Мен сиз-дан розиман. Болаларимга мэндан зиёд аж-хилик килдингиз", деб. Ҳатто ўнгим-дагидек гаплашдим. Ишонасизми, ҳай-ратдан лол қолдим. Ўша йили 32 ёшимда Оллоҳим фарзанд ато этиди. Мунюқ эса қиздан дарак экан. Ҳатто менинг ка-салимни ёшитган шифокорлар лол колишиди. Чунки, фарзанд кўрмайсиз дей-ишанди. Ҳозир бўйни тўғриланган кизим турмушга чиқкан. Бир ўғичаси бор. Да-дасидан кўра мени яхши кўради. 2 кун кўрмаса бўйнинг осилиб, йиғлаб қолди. Бизларнинг орамизда ҳам тортишиш бўлди. Дадаси ҳазиллашид: "Аянни ҳайдаб юбораман", деса "Ўзингиз кетинг бигза яям керак", дейишидади. Демак, болаларга шучалик мөхр берган эканманда, деб хурсанд бўламан. Ўзим ҳакимда кўп ёзиб юбордим, узр. Бу сўзларим ор-кали болаларингизда ҳеч кандай айб ўйк демокиман, холос.

Зулайҳо МУРАТОВА

АЛДАНМАНГ, ҚИЗЛАР!

Гулзорнинг ҳаёти билан танишган ҳар кандай кишида унга ачиниш, қайғуриш, ҳамдардлик, яна олий маълумотли қизининг шунчалик содда ишонувчанлигига та-ажжубаниши хисси пайдо бўлишига шак-шубҳа ўйк. Үқимиши одам фириғлар бўлади, демоқчи эмасман. Ҳар холда таниши, сухбатдо-шининг кўнглини билиши, максадиди эришиш учун унинг ишончини қозонишга интиляятимы - ўйким кишириб қўриши керак-ку. Кошкайди, алданган, номардлик курбони бўлган биргина шу Гулзор бўлса.

Гулзор! Онангиз ҳам ишо-нуҷч, содда аёл эканни,

дейман. Бу сизга ҳам ўтган. Онангиз пухтаро бўлса нетарди. Ҳеч ерда ҳеч гап ўйк онан-гизга танишилтирибис. Бу ор-иятияни қўзғатадиган ҳолат. Ўтмишда "қаллиқа бориш" деган бир одат бўлган. Ўшанда ҳам йигит қизининг ота-ноасига юзма-юз келмаганни, уларнинг хурмати сакланган. Бу одат ҳам қанчалик ўринили-ўринис - факат белгли килингандан сўнг бўлган. Сизнинг Муҳаммад билан танишувингиз шу дарахадаки, ҳатто унинг насабини, манзилини билмайсан. Муҳаммаднинг виждонини яхшилаб тек-

"Эзизакларим бирга ўсиша..." - 40-сон

ЭСЛАТМА: Муҳаммад мени сева-аи деб ўйлаган эдим. Аммо у фар-зана кўришими билганидан кейин ғойиб бўлди. Бу ҳам етмажандек эзизларим туғилғач уларнинг би-рини олиб кетган. Манзили аниқ бўлмагани учун чорасиз қолдим.

Муаллиф: Гулбашакар

ширмасдан онангиз ўйда бўлма-са колишига изн бераверасиз.

Иккита бўлганингизни ёз-ти-теган Муҳаммад ўзини сиздан тор-

та бошлиди. Ҳатто ишидан бўшаб, бутунлай кўринмай кўяди. Сиз шуҳэр ва огох бўлганингизда алданби қолма-ган бўларидингиз.

Эзизак, дўмбокуна болаларни туғиб кўлингизга олгач кувончингиз оламга сифмай колди. Онангизнинг кувонган-лари-чи? Онангиз ҳам, сиз ҳам бир мухим нарсани унтаяни-шиз. Ахир Муҳаммад билан ўтгангизда никоҳ йўк-ку. Болалар никоҳсиз дунёга келган. Ҳушторигиз, шу даражада но-мард ва нопоки, эзизларнинг бирини ўғирлаб ҳам кетган. Но-

пок ва номардликдан ташқари фириғлар, ўғри ҳам. Асли шу зотнинг ўзи дунёга эгизаклари каби келган бўлса не ажаб.

Муаллиф сұхбат якунида нопок эрకани топиши ўйлини тўғри кўрсатган. Наҳотки шу оддий нарсани билмасан-гиз. Иккита бўлганингизда ёз-хукуни мухофаза этиши идораларига мурошат этсангиз бўларди-ку. Катта ижтимоий масъулиятни унугтансиз. Оқибати ҳали ҳаётнинг давомида рўй бераверади.

Калбинингизга озор берган бўлслам узр. Бошқа Гулзорлар алданмасин, хушёр тортсан.

Қўккўргоний

ДАБРИКЛАЙМИЗ

Хурматли Нигора МАЛИКОВА! Туғилган кунингиз билан табриклимиз. Сизга узоқ умр, сиҳат-саломатлик, баҳм-саодат тилаймиз. Умрингиз узоқ, баҳмнинг бутун бўлсин.

Хурмат билан Шароф,
Тошкент шаҳри.

Азиз онажонимиз Ҳурниса АЗИМОВА!

57 ёшингиз билан табриклимиз. Сизга соғац-саломатлик, узоқ умр тилаймиз. Фарзандларнинг камолини кўриб, юз билан юлашиб юринг.

Фарзандларнинг номинада қизингиз Зилола, Тошкент шаҳри

ЎҒАММУЗ УМИДЖОН!
22 ёшинг муборак бўлсин.
Ҳаробий хизматни эсон-
омон ўтлаб бағризинга ёруғ
юз билан қайтгин.

Отманг Амрулла,
онанг Рахнохон.
Қашқадарё вилояти.

МЕХРИБОНИМ - ОНАМ

Онажон, мана шу катта шахарга - Тошкенти азимга келганимга ҳам ачна бўлди. Ҳар дақиқа сизни ўйлайман, сизни жуда-жуда соғинчим. Кечалари алламаҳалга уйкум келмай суратнингизга термулиб ўтираман. Шунда дугоналаримингизга борсам, ёки у ёк-бу ёқда кетсан, оқтат ҳам емай, "қизгинам нега кеч қолди?", -деб ўйлумга кўз тикиб ўтирганларнинг,

бошимни силаб эркалаганларингиз, ка-
сал бўлганимда жону жаҳоннингиздан ке-
чиб мен билан бирга дард чекканларин-
гиз ёдимга тушади. Ҳозир ҳам, "қизим бе-
гона шаҳарда соғ-омонимикан, очин-тўкин,
усти юпун қолмадимикан?", -деб мени
ўйлаб тунларни бедор ўтказёттанингиз
аник. Турли ширин таомлар еганимда
уларнинг бирортаси сиз пишириб бера-
диган овқатларачалик лаззатли эмаслигиги
ни хис қилимад. Шунда дилимни яна
согич ўтраб юборади. Ҳани энди қано-
тим бўлса-ю, Қорақалпогистонга қараб
усанс, қучонигизга бош кўйиб, иссиктаф-
тингиздан тўйиб-тўйиб баҳра олсан...

Онажон, "Оила ва жамият"-
нинг бирорта шам сонини кол-
дирмай ўқиб боршингизни билганим
учун сизга бўлган меҳримини, соғинчим-
ни айнан шу газета орқали изҳор эт-
гим келди. Янги йилда доимоғ сөғ бўли-
шингизни, қалбингизни кувончли туй-
гулар тарзи этмаслигини тилайман,
азиз онажоним!

Зухра ХУДОЙБЕРГАНОВА.

Софинч

Онажон, "Оила ва жамият"-
нинг бирорта шам сонини кол-
дирмай ўқиб боршингизни билганим
учун сизга бўлган меҳримини, соғинчим-
ни айнан шу газета орқали изҳор эт-
гим келди. Янги йилда доимоғ сөғ бўли-
шингизни, қалбингизни кувончли туй-
гулар тарзи этмаслигини тилайман,
азиз онажоним!

Зухра ХУДОЙБЕРГАНОВА.

ҚИЛ КЎПРИКДАН ЎТГАНДИМ

Болалик кезларимда касал бўлиб қол-
дим. Табиатим шу, умуман дори ичол-
майман, укол ололмайман, кўрқаман
негадир. Ўшанда 10-сифнда ўқирдим.
Кечаси ҳароратим кўтарилиб кетиб,
алаҳисирай бошлабман, кўзимга уйнинг
бурчагидан боши билан иягина тангид
олган кампир, чоллар кўринар, улар жим
кузатар, бъазан тилини чикарип мазах
киларди. "Онажон, уларни ҳайданг, кет-
син, кувиб солинг ўйдан",
дердим. Онаҳ ҳайрон. Отам
эшик, деразани очгач, муз-
дек ҳаво урилиб ухлаб
колибман-у туш кўрибман.

Катта чўлу биёбон эмиш. Ҳеч нарса йўк,
иссиқ, аъзойи баданимни кўйдиради.
Сувбон ётибман. Билмайман қаер. Бир
пайт онамнинг 104 ёшида оламдан ўтган
момоларини кўрдим. Устида оплок,
узун кўйлак, бошига қасава ўраган, та-
кинчоқлар тақсан. Кўлида кичкина ту-
гун. Бир кўлида кўза эмиш. Тошой мон-
том устимдан сув кўйиб, менга тугун-
дан кўйлакларини олиб кийгизди. Енг-
лари узун кўйлак эмиш. Оёғимга мон-
мик юмшоқ оқковуш кўйдириб, бошим-

га ҳарир рўмол ўради. Мен гўё келин
бўлгандек эдим.
Кўлимга 4 та нон, 1 товоқ ош бериб
мачит устига олиб чиқди. Узокда қишлоқ
кўринича турарди. "Мачит билан қишлоқ
орасида жарлик, ингичка қил кўприк бол-
лаб турганимиши. "Шу кўпrikдан ўтсанг
қишлоғинга кириб борасан, бўлмаса
чўлда колиб кетасан", - деди момом.
"Кўрқаман, ўтолмайман", десам: "Сен ўта
оласан. Ҳали кўп довонларни
босиб ўтасан, сен кучлисан,
юрасан", - деб мени бошлаб
юра бошлади.

Момом борлигидан руҳла-
ниб, секин юра бошладим. Бирдан мон-
ном йўк бўлиб қолди. Бир кўлимда 4 та
нон, иккичинисида ош билан куличимни
кенг ёзиб ўзрга ўтиб олдим кўпrikдан.
Ўша тушиими эслайман, ўзимча ўтлай-
ман — чўлу биёбон, жарлик бу - бошим-
дан ўтказган қайгулга кунларим, 4 та нон,
4 йил ўтиган йиллариммикан, 1 товоқ
ош... билмадим нима! Онаҳ: "Тушда
ўлган одам нарса берса яхшилика, ле-
кин онса ёмон бўлади", дегандилар.

Зебинисо ФАФФОРЛОВА

КЎЙ (21.03 – 20.04). - Ҳеч кимга,
хатто яқинларнингизга ҳам сир бой бер-
манин. Қатъят ва ўзинингиз ишонч сиз-
нинг асосий йўлдошингиз бўлиши керак.

СИГИР (21.04 – 21.05). - Олисада-
ги қариндошлар ҳолидан хабар олиш
учун кулаг ҳафта. Жиддий ишларни
кейинга қолдириб турганингиз маъкул.

ЭГИЗАКЛАР (22.05 – 21.06). - Бир неча жиддий ишни бирдан бош-
лаб кўйганингиз боис вақт масаласи-
да анчагина қийналашнингизга тўғри келади.

КИСКИЧБАҚА (22.06 – 22.07). - Соғиғингиз билан боғлиқ муаммо-
ларни ҳал қиласанги, сизни ташвишига
соладиган бошқа масала қолмайди. Молия-
вий ахволингиз яхшилиниши кутилмоқда.

МУНАЖИМЛАР

АРСЛОН (23.07 – 23.08). - Ҳеч ким-
дан кам бўлмасликини истасангиз, бош-
қалардан бир қадам олдинда юришга ҳара-
кат қилингизга керак бўлади.

БОШОҚ (24.08 – 23.09). - Лавози-
мингизни ўзгартириш билан боғлиқ так-
лиф олишингиз эктимоли бор. Фақат бу
ишнинг галваси кўпроқ бўлиши мумкин.

ТАРОЗИ (24.09 – 23.10). - Фарзан-
дларнингиз бир талай муаммолар түғди-
риши мумкин. Уларни ҳал этгунча ан-
чагина муҳим ишларнинг қолиб кетади.

ЧАЁН (24.10 – 22.11). - Сиз учун ҳар
жихатдан омадли ҳафта бошланётганга
ўшшайди. Ҳаммаси ўзингизга боғлиқ.
Ўрни келганда озрок таваккалчилик ҳам қулинг.

ОНА

Кўзи маъю, мунгли боқар,
Тез-тез, дув-дув ёшлар оқар.
Тунда юлдуз, ойга боқар,
Фарзанд додигин кўрган она.

Сен гўримга кирдинго, - дер,
Сенинг рисқине едимо, - дер.
Меросхўрини бўлдимо, - дер,
Фарзанд додигин кўрган она.

Манзура ИХТИЁРОВА, Бухоро вилояти, Шофиркон тумани.

ЯНГИ ЙИЛДА

Баҳт талабгор инсонлар баҳтли бўлсин Янги йилда,
Дил бериб севишганлар аҳдли бўлсин Янги йилда.
Шифо талаб инсонларнинг танига шифо қўйсин,
Сустлашиб қолган танлар шаҳдли бўлсин Янги йилда.

Янги йилда яхши ният, орзу сўёзсиз ушалсин,
Муборак ўйл пойига баҳт поёндоз тўшалсан.
Йилнинг гўзал бўлишилиги эл меҳрига боғлиқдир,
Поклик билан ният қилиб, ҳиммат дасти ушлансан.

Ҳар тошини дур билиб, биз Ватанин асрасак,
Юрти озод инсонда ерда қолмайди тилак.
Кўролмаган галамислар аҳилликдан қолсин лол,
Ҳайдар, йилнинг зийнати бўлсин бирлашган билак.

Ҳайдар Муҳаммад

БАШОРАТИ

ЎҚОТАР (23.11 – 21.12). - Ишла-
рингиз кўпайиб кеттани боис бош
қашшага ҳам вақт тополмай қоласиз. Ҳафта
охирида озрок дам олишга ҳаракат қилинг.

ТОҒ ЭЧКИСИ (22.12 – 20.01). - Фик-
рингизни бир жойга жамлаб, дик-
тингизни ишга қаратсангиз, каттагина
даромад келтирадиган масалани ҳал этасиз.
Кейин бемалол дам олиш мумкин бўлади.

ҚОВФА (21.01 – 18.02). - Сизни
масъулиятсизлиқда айблашлари мум-
кин. Ҳаммаси ўзингизга боғлиқ.
Оилангизда ҳам муммалор юзага келади.

БАЛИҚ (19.02 – 20.03). - Бу ҳафта
ишинонда ҳамманинг эътиборида бўла-
сиз. Чунки кўпчиликнинг даромади сиз олган
муҳим топширикнинг бажарилишига боғлиқ.

Эстрада концертаси										Узун иморат	
Нодон- лик	Үрга		Шоти		Болинш		Сакич тури		Эъти- борга олиш		Курол- ярғы
Тафт						Түлди- рувчи					
Юрт, диёр	Орол, Европа		Иисус аъзоси		Рус қизлари исми					Арслон ... Кайтмас	
Киммат (акси)			Ўзбек хонан- даси			Ўғил бала исми					
...					Садо	Иисус аъзоси		Йирик омбор			
Колган далалар	Андиша- нинг ... Кўрқок		Қовун бўлаги		Рус қизлари исми				Ҳасса		Ярим орол, Россия
Студент	Суяксиз гўшт	“ЗИЛ” ажоди	Тўтикуш тури			Хон сарайи		Илмий иш, текши- риш			Дурадгор асбоби
Китъя						Оила ва жамият	Оила ва жамият	Бош (тожик)			
Малака	Бозори чакон		Гушандай Кўёш илюхи			Уруғ, сулола	Ўғил бала исми			Корбобо қизи	Вахима
Гул тикан	Шекспир қироли		Нафака пули			Уюшма					Оила ва жамият
Оила ва жамият	Қорни шабнам		Оила ва жамият		Алномин дўсти	Ер йўлдоши	Африка давлати				
			Оила ва жамият								
					Кидман (актриса)	Кулат, ағдар	“... хамроҳ” (журнал)				
					“Кутлуг қон”						
					Оила ва жамият	... Жимида	Бўлмаган гап				
					Мўй, жуи			Белги, асорат			
					Ишора			Мини- мум (акси)			
								Шеър катори Сатира, юмор			

ЧАТУРАНГА, ШАТРАНГ ВА ШАТРАНЖ

Шахматнинг илк кўриниши — чатуранга(тўрт шохли) II-IV асрларда Хиндистоннинг Панхоб ва Каширмур вилоятларида пайдо бўлган. IV-V асрларда эса чатурангадан сал бошқачароқ шатранг деган ўйин вукудга келган. Буюк комусий олим Абу Райхон Беруний тўрт ракуб(оклар, коралар, яшиллар, қизиллар) ўйнайдиган ушбу қадими гўндин шахматидаги доналар жойлашувины ўз асарларидан кўрсатиб ўтади. Шатранг такомиллаша бориб, доналарнинг сони ва таҳтага терилиши, тартиби жихатидан ҳозирги шахмат ўйини тусига кира борган.

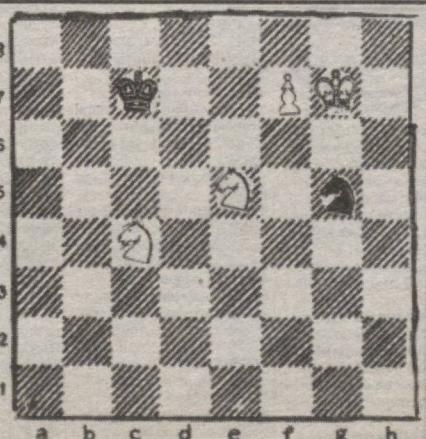
VII-X асрларда Марказий Осиёда шатранг ўз тараққиётининг энг юқори чўққисига кўтарилиган. Худди шу даврда Абу Хоғиз, Жобир, Абу Наим, Зайроб, ар-Розий, ал-Адли Абу бакр ас-Сулий каби маҳоратли шатранҷчилар етишиб чиқсан. Уларга “олия” — катта шахмат устаси, яъни гроссмейстер унвони берилган. Халифа Маъмун: “Мен Шарқда Хиндистондан тортиб,

Шахмат тарихидан

гарбда то Андалузиягача ҳукмронман. Бирор кичкинагина шахмат таҳтасидаги 32 донани тузукрок идора қилолмайман”, деган.

Хозирги “шахмат” сўзи бу ўйиннинг асл маъносини билдиради. Руслар “шахмат” сўзини тўғридан-тўғри Шарқдан қабул килишган: немисча “шахшил”нинг тарихи ҳам шундай. Шоҳ шахматнинг асосий донасицир. Шахмат Шарқка ёйилгач, кўп жойда унга “шоҳ” деб ном беришади. Фарзин(вазир) — арабча атама бўлиб, унинг лугавий маъноси: елкасига оғирлик, юк ортган, вазифаси юкланган, деганидир. Үрга аср шатранж қондарилига кўра вазир — “фарзин” хозиргидан анча заиф дона бўлиб, диагонал бўйича бир хонагагина юра олган. Вазир шоҳдан узокрокқа кета олмаган, доимо унинг ёнида туриб, ўз маслаҳатлари билан бошқарув ишларига қўймаклашган. Шунинг учун шахмат вазирини фарзинга ҳам узокрокқа юриси имконияти берилмаган.

Анвар ИНОКОВ,
шахмат шархловчиси.

f-1 даги пайдо f-8 га ўриб, отта айланади.
Оқнанинг отлари учта бўлади. Оқлар ютади.

ШАНБА 3

OZBEKISTON

5.55 Кўрсатувлар дастури.
6.00 "Ассалом, Ўзбекистон!"
8.00-8.35 "Ахборот".
8.35 ТВ анонс.
8.40 Олтин мерос.
"Болалар сайёраси":
8.50 1. "Олтин тож". Телевизион ўйин.
2. "Симсалада Грим". Мультфильм.
9.50 ТВ анонс.
9.55 "Хидоят сари".
10.15 "Шифокор кабулида".
10.35 "Маврид".
10.55 ТВ анонс.
11.00 "Оналар мактаби".
11.20 "Оила ришталари". Телесериал.
11.55 "Янги оҳанглар".
12.15 "Интеллектуал ринг".
13.00 ТВ анонс.
13.05 "Икки тақдир". Телесериал.
13.45 Олтин мерос.
13.55 "Дунё иклими".
14.00 "Ахборот".
14.15 ТВ анонс.
14.20 "Ўзбекистон - умумий уйимиз".
15.00 "Мехр кўзда".
"Болалар сайёраси":
15.40 1. "Ўйла, Изла, Топ!" Телесериал.
2. "Эртаклар - яшиликка етаклар".
16.40 ТВ анонс.
16.45 "Одами эрсанг".
17.05 "Шахсий фикр".
17.40 "Минг бир маслаҳат".
18.00 ТВ анонс.
18.05 "Саломатлик сирлари".
18.25 "Дам бу дамдир".
19.10 "Сизнинг адвокатининг".

19.15 "Суперлото". Телепотерев.
19.20 "Дунё иклими".
19.30 "Ахборот" (рус тилида)
20.05 "ТВ шифокор".
20.10 "Оила ришталари".
21.40 "Кўнгил кўшик истайди".
22.00 "Кино театр".
22.20 "Кўшиғимсан, муҳаббат" (ISM). Овоз бериш
22.30 "Тати Данисъя". Б/ф

6.00 "Янги тонг".
8.00 "Киши сонатаси".
8.35 Истиқбол тимсоллари.
8.50 Нафосат олами.
9.00 Дағрнинг боласи.
9.15 Бола тилидан.
9.45 Дағр-репортаж.
10.00 Дағр.
10.20 "Муҳаббат қаҳваси".
11.00 Радиодан кўрсатамиз.
11.15 Килин кирж ёриб.
12.00 "Муҳаббат дардлари".
12.35 Таасир ва таассурот.
13.00 Дағр.
13.15 Ватанни!
13.20 Шарқ оҳанглари.
14.30 "Янги кун".
15.30 "Фон ҳақида 10 дакиқа".
15.40 Жаҳон операси дурдоналиари: "Севилия сартароши" ва "Фауст".
16.00 Дағр.
16.20 "Гарфилд". Мультфильм.
18.00 Дунё таомлари.
18.30 Дијлрабо.
18.45 Каталог.
19.00 Дағр.

18.10 "Оҳанглар оғушида".
18.20 "Оталар сўзи - ақлнинг кўзи".
19.20 "Дунё иклими".
19.25, 20.00, 20.55, 21.40 Зўёнлолар.
19.30 "Таҳлилнома" (рус тилида)
20.05 "50x50". Ток-шоу.
20.50 "Дунё иклими".
21.00 "Таҳлилнома".
21.45 "Кўхна оҳанглар".
22.00 "Заковат".
23.00 "Кора рицарь". Бадиий фильм.

7.00 "Севишганлар". Сериал.
8.30 Б/ф "Кўнгироқсоҳ Сью".
10.00 ВАТАНПАРВАР.
11.00 Journal.
12.20 Санъат усталиари. Х. Наримонов.
12.00 "Муҳаббат дардлари".
14.30 Рўзгор мактаби.
14.50 Ёшлик наволари.
15.00 Ринг киролари.
15.50 Чемпион сирлари.
16.10 Жаҳон киноси: "Карип денигиз қарорчиликлари".
18.30 Дијлрабо.
19.00 Дағр хафта ичиди.
19.30 "Дилроҳ". Отабек Муҳаммадзода.
20.00 KINOMANIYA.
20.30 "Кувонг очқичалар". Мультфильм премьераси.
22.20 Жаҳон киноси: "Илдам кадам".
00.15 - 00.20 Тафаккур нури.

19.45 Б/ф "Алишер Навоий".
21.25 Эрта сўнган юлдузлар.
22.00 Дағр.
22.30 Б/ф "Хаёт пульти".

TOSHKE NT

7.25 Кўрсатувлар тартиби.
7.30 "Салом, Тошкент!"
8.35 "Гвадалупе". Телесериал.
9.15 "Эслайзизми, ёдиниздамик".
9.20 "Телекувер-маркет".
9.40 "Ансон".
9.45 "Дилкаш наволар".
10.10 "Мальцифат фидойлари".
10.25 "Саломат бўлмин".
10.35 "Антика томоша".
11.05 Болалар учун фильм: "уч бақалок".
12.30 "Мусика SMS".
12.50 "Ансон".
12.55 "Афиша"/рус/.
13.05 "Репортаж"/рус/.
13.15-14.35 Кино: "Узулар хукмдори" 1-қисм/рус/.

17.50 Кўрсатувлар тартиби.
17.55 "Афиша".
18.05 "Телекувер-маркет".
18.25 "Ансон".
18.30 "Пойтаҳт" ахборот дастури.
18.45 "Дедалупе". Телесериал.
19.25 "Мусика SMS".
19.45 "ИИВ ҳабарлари".
20.00 "Пойтаҳт" ахборот дастури.
20.20 "Камин олдида сухбат".
20.50 "Интервью".
21.00 "Козиба".
21.25 "Эслайзизми, ёдиниздамик".
21.30 "Пойтаҳт" ахборот дастури.
21.50 "Телекувер-маркет".
22.10 "Истебъод".
22.30 "Пойтаҳт".
22.50 Кино: "Узулар хукмдори".
2-қисм/рус/.

SPORT

7.30 "Ҳабарлар".
7.50 "Сувости сайёраси". Ҳужжатли сериал.
8.40 "Ҳабарлар" (рус тилида)

9.00 "Бардам бўлинг".
10.00 Мультфильм.
10.15 "Смак".
10.50 "Хайонот".
11.25 "Билишинистайман".
12.00 "Ҳабарлар".
12.10 "Арапаш".
12.30 "Софолм оила".
13.00 Ҳоккей. МХЛ юлдузлари учишви.
14.30 - 15.10 Бобслей. Жаҳон чемпионати. Жамоалар.

18.00 "Болалар спорти".
18.20 Мультфильм.
18.30 "Ҳабарлар" (рус тилида)
18.50 "Военное дело".
19.10 "Сергей Дроботенконинг бенефиси".
20.00 "Вести".
20.20 "Иктидор".
21.10 "Тақдир ҷизиглари".
21.30 "Ҳабарлар" (узб. тилида)
21.50 Кулгули кино: "Уддабурон игитилар". Бадиий фильм.
23.05 Еврофутбол. Англия чемпионати. "Ливерпуль" - "Эвертон".

TV-MARKAZ

07.00 Марказ NEWS (узб)
07.10 Узбек наволари
08.00 Марказ NEWS (рус)
08.10 Мировые хиты
09.00 "Кули маркази"
09.15 Мировые хиты
09.30 "Сайлигх".
09.45 Узбек наволари
11.00 X/ф "БОЛЬШАЯ РЫБА".
13.15 Узбек наволари

Биатлон. Эркаклар. Спринт.
14.10 - 15.00 "Проф-РИНГ".

18.00 Мультфильм.
18.10 "Халқ йўйинлари".
18.30 "Версия". Информацион-таҳлилил кўрсатув.
19.00 "Спорт ум-энд".
19.40 "Тайм-аут".
20.00 "Вести".
20.20 "Шунчаки ҳазил".
21.10 "Тенгдош".
21.30 "Талкин".
22.00 "Икки кўн ортидан". Ҳажвий комедия.
23.30 Еврофутбол. Англия чемпионати. "Тоттенхем" - "Манчестер Юнайтед".

TV-MARKAZ

07.00 Марказ NEWS (узб)
07.10 Узбек наволари
08.00 Марказ NEWS (рус)
08.10 Концерт Район
09.50 Мировые хиты
10.00 "Сумах орзулар"
10.45 Узбек наволари
11.00 X/ф "КТО Я ДЛЯ ТЕБЯ?"
14.00 Узбек наволари
14.30 "Очи дастурхон"
15.00 Теленинья
16.20 Мировые хиты
16.30 "Премьера" (рус)
16.55 Мировые хиты
17.30 "Олдузли пайшанба"
18.00 Марказ NEWS (узб)
18.10 Узбек наволари
18.30 "Сайлигх"
18.45 Мировые хиты
19.00 Марказ NEWS (рус)
19.10 Мировые хиты
20.00 Узбек наволари
21.00 "Топ-20"
21.45 Мировые хиты
22.00 Кино- SMS:
1. "МОНСТР"
2. "ПЕРЕД РАСВЕТОМ"
3. "ЛЮБОВЬ ЗЛА"

Сиёла + ТВ

14.00 "Премьера" (узб)
14.25 Узбек наволари
15.00 Теленинья
16.20 Мировые хиты
16.30 "Судьбы-Тақдирлар"
17.00 Узбек наволари
18.00 Марказ NEWS (узб)
18.10 Мировые хиты
19.00 Марказ NEWS (рус)
19.10 Концерт Район
21.00 Узбек наволари
22.00 Индийское кино "КТО Я ДЛЯ ТЕБЯ?"

PTV

8.00 ВЕСТИ.
8.10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКОВСКАЯ ОБЛАСТЬ.
8.20 "Военная программа" Александра Сладкова:
8.45 "Утренняя почта".
9.20 "Субботник".
10.00 "Вокруг света".
11.10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА.

11.20 "Ст о одному". Телеигра.
12.15 "Аншид и Компания".
13.15 "Клуб сенаторов".
14.00 ВЕСТИ.

14.20 РОДНОЕ КИНО. Сергей Гармаш, Иван Агафонов и Сергей Колтаков в фильме «В стреляющей глуши». 1986.

16.00 "Национальный интерес". Ток-шоу Дмитрия Киселева.

17.00 ВЕСТИ.
17.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА. НЕДЕЛЯ В ГРОДДЕ.

18.00 ПРЕМЬЕРА. Музыкальный конкурс "Секрет успеха".

19.00 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
19.30 "Честный детектив".
20.00 ВЕСТИ.

20.20 "Субботний вечер".

22.15 МИРОВОЕ КИНО. Джордж Клуни, Брэд Питт, Джуди Робертс, Мэтт Дэймон и Энди Гарсия в авантюристической комедии Стивена Содерберга «Однинадцать друзей Оушена» (США). 2001.

0.35 ПРЕМЬЕРА. «Ты и я». Концепт Леонида Агутина и Анжелики Варум.

2.30 Александр Панкратов-Черны, Владимир Ильин, Вероника Глаголова и Лариса Удовиченко в комедии «Устрицы из Лозанны».

3.55 НОЧНАЯ СЕАНС. Криминальная комедия «Сейчас или никогда» (Германия). 2000.

5.25 Канал «ЕвроНьюс».

PTV

5.55 X/ф «След в океане». 1964г.
7.30 «Студия Здоровье».

8.00 ВЕСТИ.
8.10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
8.20 «Сельский час».

8.50 «Диалоги о животных».
9.20 «Пес в сапогах». Мультфильм.

9.40 Леонид Куравлев, Ольга Остроумова, Татьяна Пельтицер и Елена Соловей в комедии «Не было печали». 1982г.

11.00 ВЕСТИ.

11.10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА.

11.20 «Городок». Дайджест. Развлекательная программа.

11.50 «Сам себе режиссер».

12.45 «Смехопанорама Евгения Петровяна».

13.15 «Тарламентский час».

14.00 ВЕСТИ.

14.25 «Фильм № 118». Сатирический телекорнел.

15.10 «Смейтесь разрешается».

Юмористическая программа.

17.10 ПРЕМЬЕРА-2007. Даниэл Радклифф, Ричард Гриффитс, Эмма Уотсон, Пэм Феррис, Гэри Олдман и Эмма Томпсон в фильме «Гарри Поттер и узник Азкабана» (США). 2004г.

20.00 «ВЕСТИ НЕДЕЛИ» с Сергеем Брилевым.

21.00 «Специальный корреспондент».

21.25 Полина Галиченко в фильме «Своя чужая сестра». 2006г.

23.20 Мэттью Макконахи и Пенелопа Крус в приключенческом фильме «Сахара» (США). 2005г.

1.40 Бентли Митчум в боевике «Поезд смерти» (США). 2001г.

3.25 Телесериал «Встреча выпускников» (США). 2005г.

4.10 Канал «ЕвроНьюс».

SÜSSIZ SURATLAR

1. "Доктор опанг укол қилмай дори берар экан, пастга тушақол болам".

Рассом А. ҲАКИМОВ

Aziz bolajonlar! Siz ham chizgan rasmlaringiz va yoqgan ertaklaringizni o'z survatingiz bilan birga bizga jo'nating. Yoshingiz va nechanchi sinfa o'qishingizni ham yozişishni unutmang. Rasmlaringizni oq qoq'ozga chizing. Xatlariningizni kutamiz!

Sanjar ZOKIROV
Andijon viloyati,
Marhamat tumani,
35-maktab
o'quvchisi.

NA'MATAK

Bir kun ketar edim ko'cha betida,
Nafis chayqalardir bir tup na'matak.
Anvoysi injular sepi betidan,
Shamol yelar edi, chalardim chapak.
Endi bildim, uni nimaga Oybek,
She'r qilib olamga kuylagan ekan.
Uning oq gullarin ko'kdagi oydek,
Shirin so'zlar ila siylagan ekan.
Na'matak chayqalar sekin ohista,
Quyosh bobo unga berardi husn.
Kapalap mast uchar yoqimli isdan,
Labidan o'chmaydi yorqin tabassum.
Shabnam-la yuvilgan qizil yanog'i,
Ko'kka boqishlari sokin va mas'um.
Undan nur yog'ilalar yo'qdir sanog'i,
Chayqal, chayqalaver bir tup na'matak.
Bizlarga Oybekni eslatguchchi gul,
Qalibim o'ksib senga boqqan chog'imda
Menga quvonch ulash xandon otib kul.

Hilola RO'ZIYEVA,
Toshkent shahar, Chilonzor tumani,
181-maktabning 9 «V» sinf o'quvchisi.

DANGASA QIZ

Bir podshohning dangasa, ishyoqmas qizi bor ekan. Bir kuni podsho xalqa maktab yuboribdi.

— Qizim juda dangasa. Boymi, kamabag'almi, qizimni tarbiyalasa mukofot beraman, — debdi.

Maktabni o'qigan xalq ichidan bir insongina:

— Men bu qizni yo'lga solaman, — debdi. Saroydan qizni olib ketayotgan ekan, yarim yo'lda qiz chanqaganini aytibdi.

— Huv anavi erda sut bor, — debdi bir uyni ko'rsatib yo'boshchi.

Qiz qariyadan sut so'rasha:
— O'zing sog'iib olgin, — debdi. Qiz ilojsiz sigir sog'iibdi. Manzilga yetgach, qizni o'sha insor tarbiya qila boshlabdi. Qiz hunar o'rganib, naqqoshga aylanibdi. Otasi hunarmandni chaqirib:
— Bunga qanday erishding?, — deb so'rabi.

— Bolaga boladek muomala qillish kerak. Kimki kelajagini yoshligidan bezasa, keyin qynalmaydi, — deb javob beribdi.

Shahodat SA'DULLAYEVA,
Toshkent shahri, Mirobd tumani,
214-maktabning 2- "B" sinf o'quvchisi

Furqat KOMILOV,
Toshkent shahar, S. Rahimov
tumani, 16-maktabning 7 «G»
sinf o'quvchisi.

НИМА? НЕГА? НИМА УЧУН?

ТОҒ ТИЗМАЛАРИ ҚАНДАЙ ПАЙДО БҮЛГАН?

Аксарият тоғ тизмалари Еринг иккита платформаси, яъни катта бўлганинг тўқнашвидан хосил бўлган. Платформа харакатланар экан, Еринг бошқа бир бўлгага якинашила шуда у билан тўқнашиб кетиши мумкин. Мазкур тўқнашвинг кучи шу қадар улкан бўладики, оқибатда платформалардан биро ёки иккаласининг кирғозлари бирлашиб, юқорига кўтарила бошлади. Жанубий Америкадаги Анд, АҚШдаги Чўклиги тоғлар, Осиёдаги Химолай, Европадаги Альп тоғ тизмалари ана шундай йўл билан пайдо бўлган.

Бошқа тоғлар эса асосан вулканлар отилишида модда ва жисмларнинг қатлам бўлиб тўпланишидан хосил бўлган.

ТОГЛARНИ ЯНГИ ВА КЎҲНАГА АЖРАТИШ МУМКИНИ?

Хамма тоғлар ҳам бир даврда пайдо бўлган эмас. Уларнинг базилари миллион йиллар аввал юзага келган бўлса, бошалар анча ёшрок. Тоғнинг ёшини унинг шаклига қараб билиб олиш мумкин. Кекса тоғлар миллион йиллар давомида шамол, ёмғир, чўққалирнаволида ётган қор ва музлар таъсирида ёмирилган. Шунингдек, тоғлардан оқиб тушадиган сувлар ҳам кум ва тошларни юқорига кўтарила бошлаган таъсирида адири хамда жарликлар пайдо бўлган.

Ёш тоғ тизмаларида эса бундай ёмирилишлар, адири ва жарликлар бўлмайди ёки у қадар кучли эмас. Тоғларнинг мана шундайдан ташки таъсирида остида ёмирилиши эррозия деб аталади.

ЭНГ БАЛАНД ТОҒ ТИЗМАСИ ҚАЙСИ?

Тибет ва Непал давлатлари оралигига жойлашган Химолай тоғи дунёдаги энг баланд тоғ тизмаси хисобланади. Ер шаридаги энг баланд чўки Эверест айнан шу ерда жойлашган бўлиб, унинг баланд-

лиги 8848 метрга тенг. Бундан тахминан 150 миллион йиллар аввал алоҳуда китъя шаклида океанде сузуб юрган Хиндустон. Осиё китъаси билан тўқнашган. Ана шу тўқнашв оқибатida ҳар иккала китъанинг четлари юқорига кўтарила бошлаган ва Химолай тоғ тизмаси хосил бўлган.

ДЕНГИЗ ТАРНОВИ НИМА?

Океанлар тубида улкан ёриқлар учрайди ва улар денгиз(океан) тарнови деб аталади. Одатда энг чукур денгизлар тубигача бўлган масофа 4-6 минг метрга тенг. Аммо чукурлиги 11 минг метрга етадиган тарновлар ҳам учрайди. Перу-Чили тарнови дунё уммонла-тири тубигача энг катта ва узун тарнови хисобланади. Унинг узунлиги 5900 километрга, чукурлиги эса 7600 метрга тенг. Энг чукур тарнов, деб эса ўеч иккиманнай Тинч океандаги Марин ороллари якинида жойлашган Челленжер тарновини айтиш мумкин. Унинг чукурлиги 11034 метрга етади.

ТОШ ВА МИНЕРАЛЛАР БИР НАРСАМИ?

Айримлар тош ва минералларни бир нарса деб хисоблашади. Аслида эса бундай эмас.

Тошлар Ер кобигини ташкил этувчи материаллар бўлиб, у турли минераллардан таркиб топган. Жумладан, тошнинг таркибида кислороддан ташқари кремний, кальций, темир, альюминий каби минераллар бўлади. Масалан, мармар кислороддан ташқари оҳактош ва до-

ломидан таркиб топган бўлади.

Минерал эса бир тоғифидаги маддадардан таркиб топган ҳамда ҳар доим бир хил хусусиятга эга бўлади. Масалан, зумрад, аметист ва рубин минерал хисобланади.

ТОШЛАР ҚАНДАЙ ПАЙДО БҮЛГАН?

Кўлимизга бир нечта турли тошларни олиб, ўзаро солиштириб кўрсак, улар ўртасида анчагина фарқ борлигини сезамиш. Бу фарқ одатда ана шу тошларнинг келиб чиқиши, яъни уларни хосил килган тоғ жинслари билан боғлиқ. Шунга қараб уларга учиш бўлиш мумкин:

Магматик жинслар асосан Ер қаъридаги қадимда суюқ ҳолатда бўлган миералларнинг совуб, котишидан хосил бўлган тошлардир. Бу гурухга **базальт**(шишасимон тоғ жинси) ва **гранитни** киритиш мумкин.

Чўка жинслар бошқа худудлардан сувлар оқизиб келган турли тоғ жинсларнинг чукишидан хосил бўлган миераллардир. **Гипс** ва **тош туз** мана шу гурухга киради.

Метаморфик жинслар Ер қаърида турли материалларнинг оғирлиги, харорати ва таркиби таъсирида остида бўлади. **Мармар** ҳамда **сланец** ана шундай жинслардир.

ЕНГИЛ ТОШЛАР ҲАМ УЧРАЙДИМИ?

Аксарият тошларнинг вазни оғир бўлади. Шу бойис улар сувга ташланса, дарров чўкиб кетади. **Пемза** деб номланадиган тош эса сувда чўкмайди. Чунки у вулкон лавасининг совушидан хосил бўлган ва ичда говакчалар кўп бўлгани учун вазни ёнгил. Пемзадан аксарият холларда курилишда фойдаланилади.

КИММАТБАХО ТОШЛАР НИМА?

Олтин, кумуш, платина сингари қимматбаҳо металлардан ташқари бир қатор кимматбаҳо тошлар ҳам учрайди. Улардан заргарлик буюмлари ясаща кенин фойдаланилади. Олмос, рубин, зумрад, аметист(сафкар), агат(акик) шулар жумласидандир. Кимматбаҳо тошларнинг базилари ярқираб нур сочади ёки уларга нут тушгандага камалак рангида жилоланади. Бу эса уларнинг кимматини янада оширади.

ТОШЛАРДАН САНЬАТ АСАРЛАРИ ЯРАТИШ МУМКИНИ?

Асрлар давомида инсонлар тошлардан уларнинг таркиби ва хусусиятига қараб турли санъат асарлари яратишда фойдаланилади. Олмос, рубин, зумрад, аметист(сафкар), агат(акик) шулар жумласидандир. Кимматбаҳо тошларнинг базилари ярқираб нур сочади ёки уларга нут тушгандага камалак рангида жилоланади. Бу эса уларнинг кимматини янада оширади.

ДАРМОН тайёрлади.

(Охири. Боши ўтган сонда)

Бир куни Саида ярим тунда келинининг қаттиқ чинқиригини эшишиб, юраги кинидан чиққудай бўлиб, уларнинг уйига қараб югурб кетди. Кириб қараса, ўғли ўйнинг ўртасида, кўзи конга тўлиб, кўлида пичок билан ҳар томонга югурар эди. Шунда келини: "Ойижон, бола бешикда, олинг, уни тезрок. Қаранг, уст-бошларим ҳам маси қирқилган, энди ёки юбормоқчи. Қаранг, қаранг унга", - деди-ю, дераза токкасига чиқиб, ўзини кўчага отиб, югурб кетди. Шўрлик... Саида бешикни кўтарганча югурар, оёклари олдинга юрмас, овози чиқмас, тили калимага келмас эди. Аёлларнинг кий-чувидан ўйониб кетган Давлатжон, югурб бориб, ўғлининг кўлларини орқага қайриб, ерга ётқизиб кўйди. Ўғил жонивор эса, отаси колиб онасини, онаси колиб отасини куракда турмайдиган сўйлар билан ҳақорат қилас, бақириб чакирап эди. Бошини чанглалганча ётириб кўйди. Фарзандининг ҳақоратларига чидамаган ота ҳам алам, ҳам ички оғриқу азоб, ҳам нафрат, ҳам раҳм-шафқат билан ўғлига яқинлашиб, гайри-табии овоз билан гапири:

- Ох, ўғлим, сенга нима бўлди? Бизга эмас, ўз жонингга раҳм килсанг-чи? Ахир, сен эмасми номусим-оримни топтаган, молу давлатимни талаган? Энди сенга берадиган якка-ю ягона жоним қолди. Ол, суғуриб ол, буняям ол, ол, - деди-ю, юрагини чанглалганча ётириб кўйди.

Кўшилардан кимдир хабар бердими, "Тез ёрдам" келиб, Маъсудни руҳий касалликлар шифоносига олиб кетди. Шу мудхиш воеадан сўнг Давлатжоннинг ҳам соглиги ёмонлашиб. Айни ҳаҳратон киш кунларининг бирида у ишидан қайтаётib, юрак хуружидан машинани бошқаролмай, ўйлеккасига аранг чиқиб олди. Ёрдамга келган йўловчи машинада узудлик билан касалхонага олиб бориб ётқизиши.

Мана энди Сайданинг бошиғаму ташвишдан чиқмай қолди. Бир ёқда ўғли, яна бир ёқда эри касалхонада ётиби. Бўзчининг мокисидай гоҳ уйга, гоҳ бозорга, гоҳ дорихонага ёлғизигина ўзи югурар, елар эди. Дард устига чипкон деганларидек, кўз тиккани, ишонган кенжатои Махмуд ҳам на ўқиши, на бирор ишнинг бошини ушламади. Кипкизил такасалтанг бўлди. Она шўрлик бўлса, ишламаса ҳам майлига, ишқилиб ичи-чекмаса бўлди", деб шу кунларга ҳам шукроналар қиласди.

Келини Ҳаётхон эса ўша охирги катта тўпалондан кейин кетганича қайтиб келгани ўйк. Саида э-хе, қанча қатнади. Бориб, кудаларига, келинига худонинг зорини килиб ялинди, ёлворди. Бироқ фойдаси бўлмади. Охирги марта борганида Ҳаётхоннинг отаси Ўлмас акадарвозанини кия очиб, бир каради-ю, аник, қиска килиб: "Бизнинг ташлаб кўйган қизимиз ўйк", - деди-да, эшики тарақлатиб ёпди. Сайданинг қулоғига гўёки бирор шарақатиб кўйиб юборгандай бўлди. Эшик тагида тиктурганча қолди, изза бўлди, кўрлиги келди, йиглади. Тахкиланган, хўрланган аччик қисматига йиглади. Саробу ҳароб бўлган орзу-умидларига йиглади. Азоб ўтига солган юрак-багрини адо килган Фарзанди дилбандига йиглади.

Давлатжон касалхонада узок вақт ётди. Даволаниб чиққач, дўйхтилар унга вақтинча ишламаслик, қолган муолажаларни давом этишини қайта-кита тайинлашиб. Ўзининг ҳам энди ишга чиққудай холи ўйк эди. Эрининг кундан-кунга сўлиб, қовжираб қолаётганини ташвишга тушаётган Саида тунлари билан ўйкусизликдан тўлғаниб чиқар, кўз юмай тонг ортирип эди.

Бир куни у ярим кечада Эрининг: "Саида, ухляйсанми, тур-тур ўрнингдан", деган паст бўғиқ овонини эшишиб. Саида ваҳима ичидан сапчиб турди-ю, кўзларини

ним, кечир мени. Умримнинг охиригача сени баҳти кильмоқчи эдим. Афсус, афсус бўлмади. Ўзингни эҳтиёт..." - деди-ю, чуқур "уфф" тортиб, кўзини юмди, иккала кўли шалвираб каравотдан пастга шалвираб тушди. Саида бир зум карахт бўлиб қолди. Сўнгра юрагининг бир парчаси узилгандай, кўксини маҳкам ғижимлаб, аъзо бадани қақшаб-калтираб, пичирлаганча: - "Дадаси, жон дадаси, мени ташлаб кетман! Ўйк ўйк, ишонмайман", - деб Эрининг кўксига бош кўйиб йиглар, айрилик, армон, афсус-надомат ўтида юраги тилка-пора бўларди.

Эрининг совуқ маросимларини

Турмуш сабоқлари

сабр-тоқат, ақл-заковат тиларди. Лекин, гиёхвандлис сингари аждархонинг домижуда ўтири, жуда хавфли ва ҳалокатли эди.

Маъсуднинг охири марта ўйдан чиқиб кетганилиги ҳақидаги воееани шўрлик онаси келинадан эшитди.

- Шанба куни эди, ойижон. Ўғлингиз икковимиз ошхонада кечки овқатга уринаётган эдик. Бир пайт кўлимдаги бола бирдан чириллаб йиглади. Мен болани эмизгани бошқа хонага чиқканними биламан, телефон жиринглаб қолди. Ўғлингиз чиқиб телефонда ким биландир гаплашиб бўлиб, менга қараб: "Хаёт, мен тезда чиқиб келаман. Зарур иш чиқиб қолди. Қозонга қараб кўй, овқат тагига олмасин", - деб шошилиб чиқиб кетди. Мен ҳар доимигидай, болани кўлимга олиб, ошхона дера-засидан қараб турдим. Ўғлингиз орқага қайрилиб қараб, кулгана бир-иккӣ кўл силтади-ю, йўловчи машинага ўтириб кетди. Шу билан қайтиб келмади.

Бу гапларни эшитиш онаизор учун шунчалик оғир эдик, ҳар доим шу воееани эслаганда, гўёки уни бирор дор тагига етаклаб борар, бўйнига сиртмоқ солар, қаттиқ бўғар ва яна бўшшатар эди.

У ўзини, ўз фарзанди, жигарбандининг гулдай умрига зомин бўлган нобакор аёл, гуноҳкор она сифатида лаънатлар, ўзидан нафратланар, ўзини-ўзи сўроқка тутар, оғир жазоларга маҳкум этарди. Лекин Фарзанд доғи, айрилик, афсус-надомат ва виждан азобидан ортикроқ жазо бормикан, деб ўйлар, ўзига-ўзи сўйлар, йиглар, сиктар, куяр, ёнарди.

Саида ўғлининг ҳаётидаги охири туғилган кунини эслади. Кечки пайт. Узоқ-яқин кариндошлар йигилишиб, Маъсудни ҳам 29 ёши билан, ҳам ўғиллик бўлгани билан кутлашиб, ширин сухбат қуришиб ўтиришади.

Онаси ўша куни ўғлининг бошига янги дўпли кийгизиб: "Бошинг омон бўлсин, болам", деб пешонасадан ўпид кўйди. Негадир ўша куни Саида ўғлини ўйқотиб кўяётгандай унга тикилар, кўзини узмас, дийдорига тўймасди. Ўғлининг нозиклашиб қолган жуссасига, ранглар юзларига, чўкиб қолган кўзларига қараб: "Шунчалик юрганига ҳам шукр, суюк бўлса эт топилар. Ахир салкам олти ой даволаниш ҳам осонмас-да", деб ўйлаб, "ишқилиб, қайтгани, тузалгани чин бўлсин", деб ўзига-ўзи юпатарди.

Мехмонлар тарқагач, Маъсуд хотини ва боласини олиб ташкарига чиқди-ю, яна қайтиб кириб: "Ойижон, ҳали айтмоқчи эдим, эсимдан чиқиби. Илгари куни дадамни туш кўрибман", - деди. Саида сесканиб: "Қанақа туш кўрдинг, дадантин?" - демоқчи бўлиб, энди оғиз жуфтлагандага кимдир уни чақириди, гапи чала қолди...

Шу воееана боланинг охири учрашуви, сўзлашуви ва хайрлашуви бўлиб қолди. Қайтиб ўғлини кўролмай қолди. Фарзанди дийдорига зор бўлиб қолган онаизорининг кўзи олдида, баланд бўйли, нозик, истарали, онажониси билан илиқина хайрлашган ўғлининг қаравшлари бир урга муҳрлаби қолди.

Раъно ХИММАТҚУЛОВА,
Фарғона шаҳри.

уқалаганча: - "Дадаси, нима бўлди, тинчликми?", - деди. Шунда эри: - "Қани энди тинчлик бўлса! Саида айт, нима бўлди ўзи? Нега бундай бўлди? Қаерда адашдик, хато қилдик. Афсус, тарбия факат еб-ичириш-у, кийнтиришдан иборат эмас экан. Буни кеч, жуда кеч англадик", - деди.

- Ох, Маъсуд, Маъсуд, - деб йиглай бошлади эри. - Қани энди кўзим кўр, қулоғим кар бўлса эди? Ахир бизни тириклийн ерга кўмдинг-ку, ўғлим! Уфф, ичим ёнаяпти, тану жоним ёнаяпти, юрагим ёнаяпти, - деб томоғига бир нарса тикилгандек гапиролмай қолди.

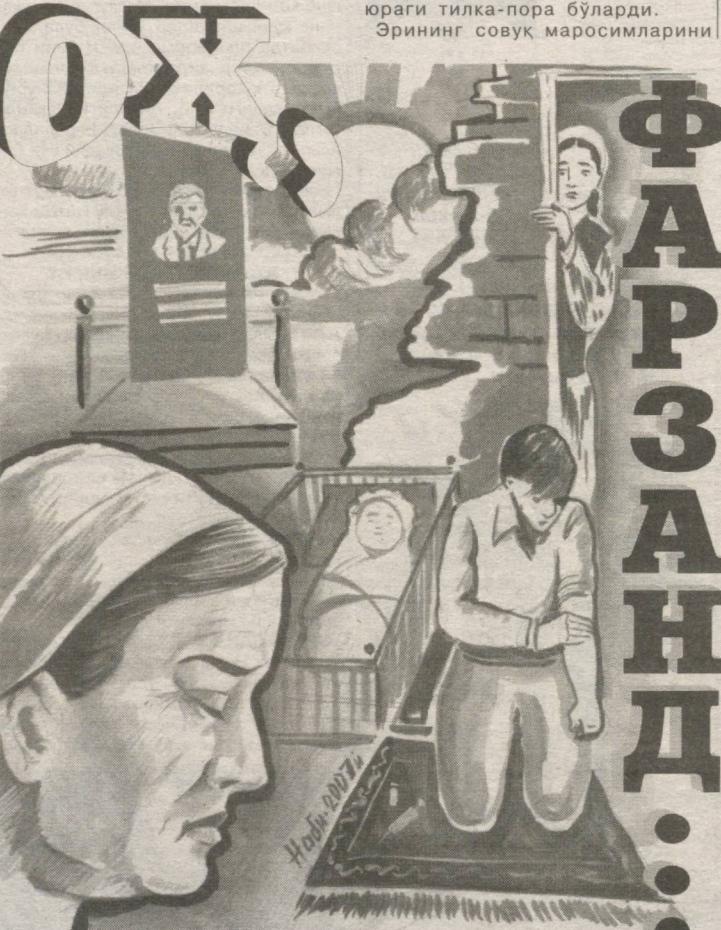
Саида эса эрини қандай қилиб юпатиш, тинчтиши билмай: "Бўлди, дадаси, бўлди. Ўзингизни ўйланг", - деб йиглар, ёлворади. Кеч куз кунларининг бирида ишдан эртароп қайтган Саида уйга кирди-ю, юраги ёмон бир нарсани сезгандай сесканиб кетди. Югурб Эрининг олдига борди-ю, кўлларини маҳкам сиди, кўркиб кетди, назарида бадани совиб бораётгандай туюлди. Хотининг иссиқ нағасини сездими, Давлатжон, кўзини ярим очганча секин-аста гапириди: Саида, жо-

ўтказиб бўлган Саида ўғли Маъсудни касалхонадан, келини Ҳаётхонни кудасиникидан олиб келди. Ҳаёт гўёки ўз измига тушгандай эди. Маъсуд ишламаса ҳам хотинига уй ишларида қарашар, бозор-ӯчарни қилас, қизчаси Дурдонани боғчага олиб бориб келар, ишқилиб, фойдаси тегиб қолди. Лекин баъзида зарар ҳам қилиб ўйдан, у-бу нарсани олиб чиқиб кетарди.

Кайнона-келин эса ўша қора кунларни унутиб, эртанги ёргу кунларга умид қилиб, тинмай елиб ўгуришар, рўзгорни төбратишарди. Тинчлик-хотиржамлик билан ўтган ҳар бир кунга шукроналар қилишарди. Шундай кунларнинг бирида оллоҳ қайта ҳаёт гўёкини ўзидан ўйлаган ёшини инъом килди. Айниқса, Сайданинг кувончи чексиз эди. Чакалонкинг пойқадами кутлуг бўлсин, бундан кейнингни ҳаётни ўзига ўзи, дайвонаниш ҳам осонмас-да", деб ўйлаб, "ишқилиб, қайтгани, тузалгани чин бўлсин", деб ўзига-ўзи юпатарди.

Мехмонлар тарқагач, Маъсуд хотини ва боласини олиб ташкарига чиқди-ю, яна қайтиб кириб: "Ойижон, ҳали айтмоқчи эдим, эсимдан чиқиби. Илгари куни дадамни туш кўрибман", - деди. Саида сесканиб: "Қанақа туш кўрдинг, дадантин?" - демоқчи бўлиб, энди оғиз жуфтлагандага кимдир уни чақириди, гапи чала қолди...

Шу воееана боланинг охири учрашуви, сўзлашуви ва хайрлашуви бўлиб қолди. Қайтиб ўғлини кўролмай қолди. Фарзанди дийдорига зор бўлиб қолган онаизорининг кўзи олдида, баланд бўйли, нозик, истарали, онажониси билан илиқина хайрлашган ўғлининг қаравшлари бир урга муҳрлаби қолди.

Университетнинг охирги курсида ўқирдик. Амалиётимиз Кораллоғистон Республикаси Тўрткўл туманида ўтидиган бўлди. Гурӯҳ раҳбарини қизларни маҳалладаги уйларга жойлаштириди. Мен билан дугонам гурӯҳимиздаги бир қизнинг уйига тушдик ва бундан жуда хурсанд будлик. Амалиёт бошланди, орадан бир хафта ўтди. Биз жойлашган хонадан эгалари билан дарров чикишиб кетдик. Фақат бу хонаданда биргина келини хеч гапирамас, биз билан ҳам умуман иши ўйқади. Келиннинг биттагина ўғли бор. 2 ёшларда бўлса керак. Уй ишларини дарров қилиди-да, экин экилган майдонларини чопиқ қилишга чиқиб кетади. Ёки қайнонаси бирор иш буюрса, ўшани килип юраверади. Биз ҳам бора-бора келиннинг одатларига ўрганиб кетдик. Бир куни ухлаб ўттандик. Ярим кечаси бўлган тўс-тўпалондан ўйғониб кетдик. Дугонам иккаламиз нима гаплигига тушуна олмай ҳайрон бўлдик. Чикайлик десак, уй эгаларининг бакирган овози,

ди. Пахта тугагандан кейин ўқиш бошланиди. Ўқиш давомида ҳам иккаласи учрашиб юришган. Қиз асли Сурхондарёдан бўлиб, ТошМининг 2-курс талабаси бўлан. Иккаласи бир-бирларини қаттиқ севиб қолишибди. Акам 2-курсни ҳам тутагиб, ёзги таътилга келди. Биз ҳаммамиз хурсанд, лекин акамнинг юзи гамном ҳози. Акам келгандан кейин ойим яна холамнинг қизи ҳақида гапириди. Бу таътила унаштириб, кейнинг йил таътила тўй қилишини айтди. Акам эса пахта теримни даврида бир қизни севиб қолганлигини, у билан аҳду паймон қилгандарини эшишиб, ойимнинг бир туки ҳам ўзгармади.

- Бу ўйда менинг айтганим бўлади. Холанг икки йилдан бери келган совчиларга рад жавобини бераб, сенинг келишининг пойлаб ўтирганди. Сен кўчада топган кизининг мен келин қиласмайман. У қизнинг жавобини бериб юборасан, - деди.

Шу кундан бошлаб акам бутунлай ўзгарди. Умуман гаплигидаган, хонасидан чикмай, эрталабдан-кечгача китоб ўқий-

уришмагунча юраверди. Ҳар куни ота-онам мажбулрайвергандан кейин келиннинг ётогига кирди ва 2-3 кун янгам билан бўлиб ота-онамнинг қаршилигига қарамасдан Тошкентга кетиб қолди. Тошкентга келса, уйда хотини ўйк. У бир парча хат қолдириб кетиби. "Мени изламанг, ҳамма гапни эшигиди, ҳатто тўйингиз куни ўзимини-ўзим ўлдирмоқи ҳам бўлдим, бунга жураятим етмади. Негаки фарзандимизнинг дунёга келишига озиги на вақт қолган эди. Шу гўдагимни деб на шашга қарор қилдим. Сизни хеч қачон кечирмайман, алвидо, хотинингиз Лайло".

Акам бу хатни ўқиб, жинни бўлиб қолай деган. Но яшашни, на кетини, на ўқишига боришини хәлига келтиромай, уч ой хотинини излади. Ўқишига борса, ўқишидан хомиладорлиги туфайли бир ўз хисобидан таътил сўраб ариза беради кетиби. Ота-онамнинг олдига борса, улар ҳам кизининг қаерга кетганини билишимас экан. Вақт ҳамма нарсани даволайди, дейишади. Акам тақдирга тан бериди кетиби ўқишини давом эттириди.

жўнаб кетди. Бу сафар ота-онам ҳам, қариндошлар ҳам унга ҳеч нарса дейишмади. Боласини эса холам олиб кетди. Бизга беришини хоҳламади. Шу кетганича акам икки йил уйга келмади. Энди улар ўзларини сира кечира олмай, акамга қўлган ноҳакликларини кайта-қайта айттиб йиглашар, акамдан кечирим сўрашарди. Акам икки йил ичиди жуда қарибди. Тошкентда хотини ва фарзандини ахтариби, топа олмади. Энди бу ёруғ оламда улар билан юз кўриша оламани ўйқуми деб Сурхондарёга қайнотона ва қайнотаси билан хайрлашгани бориби. Борса янгам бир кун олдин турмушга чиқиб, водийнинг узоқ бир қышлогига кетган экан. Акам бу хабарни эшитиб, босига тош билан ургандан баттар бўлибди ва уни албатта, излаб топишни айттиби. Кизнинг ота-онаси, "Агар яна уни топиб ярасини янгиласанг, турмушни бузсанг, биз сени ўлгунна қарғаб ўтамиз. Яхшиси энди тақдирингга тан бер. Уни тинч кўй, - дейишади. Акам иложи сизлиқдан қишлоққа қайтиб келган экан. Умидлари пучга чиққа, биринчи муҳаббатига етишиб баҳти ҳаёт кечира олмаган акам, икки фарзанд кўриб

ДУГОНАМНИНГ БАХТСИЗ АКАСИ...

орасида келиннинг йиглагани, эрининг сўнганини эшишиб турарди. Уришканжал бир соатларда тугади. Эрталаб турсак, ҳамма ўзи иши билан овора. Келин ҳам хеч нарса бўлмагандай, ўзи иши билан банд. Биз ҳам хеч нарса бўлмагандек ишимишиб кетдик. Бу оила жуда инок экан, деб ўйлардик. Келини индамас, одамларга қўшилмайди. Эри ундан ҳам баттар экан. Эрталаб ишга кетади, кечкурун келади-ю ёткохонасига кириб кетади. Ош-овқатни ҳам хотини ёткохонасига олиб кириб беради. Эри оиласидагилар билан ҳам кам гаплашарди. Бизнинг амалиётимиз икки ой эди. Шу икки ой ичиди ярим кечаси бўладиган тўс-тўпалондан бир неча марта тарорланди. Индамас эр ва индамас келин жанжаллари ҳар доим йиги-сиги билан тугарди. Биз ҳайрон қолардик. Шунчай жанжалдан кейин ҳам бу келин уйига кетмасди, бирорта одамга дийди қилмасди. Шундай қилиб, бизнинг икки ойлик амалиётимиз тугади. Эртага кетамиз деган куни секин дугонамдан акаси ҳақида сўрадим, у бўлса иккапана-иккапана акасининг ўтмишини менга гапириб берди.

Биз силада да фарзандимиз. Ота-онам дехкон бўлишларига қарамасдан, ҳаммамизни олий маълумотли қилиб ўқитишган, ўзлари ўтга мактабни зўрга тугатишган. Мана шу акамнинг ҳаётни бутун оиласизнинг ташвишига айланди қолган. Акам ўтга мактабни оптин медаль билан тугатди ва ўз билими билан ТошДунинг физика-математика факултетига ўқишига кириди. Энди акам Тошкентда ўйиди деб биз ҳам жуда хурсанд бўлдик. Акам ўқишини бошлиди. Акамлар озигина ўқиб, пахтага кетиб қоларди. Кейин келиб ўқишини давом эттириди. Акам талабаликнинг биринчи ийлини жуда яхши ўтказиб, ёзги таътила кетди. Бу пайтда холамнинг қизи мактабни битириб, энди ўқишига кириган пайти эди. Онам билан холамнинг чири-чири гаплашларидан мен бир нарсани сезардим. Улар акамни холамнинг қизига уйлантирмокчи эзилар. Бу ҳақда акамга айтишганларида у кўймади...

- Ҳали олдимда 4 йил ўқишим бор. Бу ҳақда кейинроқ гаплашамиз, - деди. Бу орада ёзги таътила тугаб, акам яна Тошкентга кетди. Сентябрь ойдай озигина ўқишидан кейин акамларни яна пахта теримига олиб кетишибди. Шу ийли пахта терими пайтида акамлар борган жойга ТошМининг талабалари ҳам боришибди. Талабалар бир-бирларни билан тезда тоғишиб кетишибди. Хуллас пахта терими тугагунча, икки олийгоҳнинг талабалари бир-бирлари билан танишиб улгуришибди. Шу талабаларнинг орасидаги сочларни узун, жуда чиройли бир қиз акамга ёқиб қолиби. Киз ҳам акамни ёқтириби. Бизни кишишларни ўқишини ўтаверди.

Орадан 9 ой ўтиб, уйга келди. Уйга келган вақтида уйдаги янгамнинг ҳам ой куни яқин эди. Шу келгандан янгам билан сал одамга ўшшиб гаплашди, ёткохонасида бирга бўлишибди. Тошкентта эса кетгиси келмай қолди. Янгам ҳам акам келгандан кейин икки хафта ўтиб, кўчкордек ўтил тугди. Энди акам фарзанди билан бўлиб, ўтмишини унунтди. Лекин ҳали олдинда акамга берилган синовлар кўп экан. Янгам турғуҳондан келгандан кейин каттиқ касал бўлиб ётиб қолди. Уйдагилар даррови салхонага ётқизишиб даволатдилар. Лекин ҳа дегандага тузалавермади. Бу орада акам яна тушкунликка тушшиб, ўзини олдириб кўйди. Боласи эса онасиз катта бўларди. Шу ётища янгам уйга қайтмади. У тузалас дардга чалинган экан. Ҳаммани бўзлатиб, энди сал ўзига келган акамнинг қаддини этиб, бу дунёни тарк этиди. Бу дардни акам ўз кўтара олдириб ётиб қолди. Энди акам ҳам бу ёруғ дунёни тарк этиса, деб ўйладик. Ота-онам эса замон-гуссадан адойи-тамом бўлди. Яна күнлар ўтиди, ойлар ўтиди. Янгамнинг қирқи ўтганидан кейин акам нарсаларини йигиб Тошкента

бирортасининг бошини меҳр билан силай олмади. Акамни икки йил дегандан соғ-омон кўриб, ота-онам роса севинишди. Акамнинг эса фақат гавдаси уйга қайтганди. Яна олдинги ҳаётини бошлиди, ёткохонасига кириб бальзан 2-3 кунлаб ҳам чиқмасди, ош-овқатни олдига олиб кириб берардик. Бальзан ерди, бальзан шундай қайтарарди. Ота-онам эса шу акамнинг гамида адо бўлиб қарип қолишибди. Ойлар ҳам ўтиди. Акамнинг ҳаётини ўзгармади. Бу ёруғ оламда унинг учун хеч нарса қолмади. Биз ҳаммамиз оиласи, уйлижойли бўлиб кетдик (дугонам 2 курсда эрга тегиб кетган эди) Ота-онам: "Кўзимизнинг очиклигига шу болалимиз оиласи қилишимиз керак", - деб яна ҳаракатга тушиб қолишибди. Излаб-излаб мана шу янгамизга ўйлантиришибди. Бу ўйланши ҳам акамнинг руҳатисизсиз бўлди. Чунки, акамнинг ўзидан сўрашгандан умуман жавоб бермади. Тўй ҳам кичкинагина ўтиди. Янгам ҳам акамнинг бошидан ўтган барча савдоларни билади. Шунинг учун ҳам урсаям, ҳайдасам кетмайди. Лекин бечора келин бўлиб тушганидан бўён акамдан яхши гап эшигмади. У бир-бир янгамга яхши гапириб қолганда шу ўғилни туғиб олди. Мана орадан 3-4 йил ўтиди, ҳалиям акам олдинги хотинларини унунтани ўйк. Шунинг учун тез-тез ичиб келиб, янгамга азоб беради. Мен дугонамнинг гапларини тингларканман, янгалирнинг расмларини жуда-жуда кўргим келди. Дугонам акасининг хонасидан иккала янгасининг расмларини олиб чиқди. Жуда чиройли кизлар экан. Дугонамнинг ҳижояси-ни тинглаб, ота-оналар ҳам бальзида фарзанд қалбига кулок солиб туришса ёмон бўлмасди, деган фикрга келдим. Кейинроқ дугонамни кўрдим. Ота-онаси сўнгти нафас қолгунча боласига қилган ноҳакликларини айтиб, хотоларини кечиришибди. Буларни дугонам кетишибди. Бу оиласи ким ҳа-ким ўтилай? Ҳали, яхши гап өтадорми?

Библиография: № 4 (795) 25 январ — 31 январ 2007 йил
Авозжон БЕКМУРОДОВА,
ёзб одди.

ДАРДИМГА
ДАВО ТОПАДИМ

ДАРДИМГА
ДАВО ТОПАДИМ

ДАРДИМГА
ДАВО ТОПАДИМ

ДАРДИМГА
ДАВО ТОПАДИМ

АСАЛ ВА АЛОЭ БИЛАН

Үфлил сал ним-жонрок бұлғаны учун қышда күп шамоллаб қолади. Дори исча бада-нига тошмалар тошиб кетади. Бир танишимнинг тав-сиясига күра мана бу услу билан да-воляндам, йұта-лим тез тузалди. Бу күлгілік-ка ақсотиб қолиши мүмкін. 0,5 стакан сабур (алоз) шар-

батини 0,5 ош қошиқ асал билан аралаштириб ичи-дим. Бу аралашма-ни дарров յотса-дан, аввал оғизда бир оз тутиб, сүңг ютилади. Алоэның шарбати-ни олиш учун имко-ни бұлса 3 ҳаftа су-форимаганы маъкул. Шунда шар-бати жуда күп ахрапиб чиқади.

В.САМАДОВА, Ангрен шахри.

ЁЗДА ТАЙЁРЛАБ ҚҮЙИНГ!

Йұтад-тумов, грипп касал-лигига қарши курашиш учун мен ҳар доим ёзда тайёрларлық күраман. Бу-нинг учун ёзда күлпаб то-пиладиган маҳсулотлардан маҳсус аралашма тайёрлайман. Совук күнлар бош-ланганда бу аралашмадан оила азсоларим билан тез-тез иsteмель килиб тура-миз. Шу боис қишки ка-салилар бизни доимо-четлап ўтади.

Шифобаш аралашмани қүидегі тайёрлайман. 2 кило петрушка (ильдизи билан), 2 килодан булғор

қалампири ва помидор, 0,5 кило тозаланған саримсоқ-пиеzни яхшилаб юшиб суви-ни силкитгач, гүштмайдала-гичадан чиқараман.

Тайёр болған аралашмага 1 чой қошиқ янчилған кора мурч, 20 ош қошиқ үсімлік ёғи, 30 чой қошиқ, шакар, 20 чой қошиқ тузни күшиб яхши-лаб аралаштираман. Тоза бан-каларга жойластириб устига ёт күйаман-да, оғзини маҳкам беркитаман. Бу аралашмани ҳар күнни овқатға бир чой қошиқдан ейши мүмкін.

В. ШОКИРОВА,
Самарқанд шахри.

ШАМОЛЛАГАН БҮЛСАНГИЗ...

Йұтад, тумов ва томок оғриғи бошланаётгандан буғлаш усулы (ингаляция) күлланса, дарров касал-нинг олдини олиш мүмкін. Оиласизда күлпілік-миз. Катта-қичик набира-ларим ҳам бор. Уларнинг бурндан сув оқиб күзла-ри ёшланәётганини күри-шим билан буғлаб, дарров тузатаман.

■ 1 чойнак қайноқ сувга (4-5 стакан) 5-10 томчи йод эртитмаси ёки 1 чой қошиқ күшилди;

■ Кастрюлканинг ичига қыздырылған тошларни солиб ҳар 2-3 дақықада устига далаочай (зверойдан) ёки эман пүстлөгидан (кора дуба) тайёрланған дамламани сепиб, буғла-ниш керап;

■ Кастрюлкага қыздырылған гиштни солиб, гишт устига майдаланған саримсоқпиеzни бұлакларын сепида-да, тутунига оғиз, бурун тутиб турлади.

■ Саримсоқпиеzнинг 5-8 дона бұлаклары қырғыдан чиқарилип докага солина-ди. Сүңг бүш чойнакка со-линин, қопқоғи ёпілади. Чойнанкінг жүмрагига оғизни тутиб 8-10 дақықа давомида оғиз орқалы на-фас олінади. Бугли муола-жаларни 5-6 марта тақрор-лагандан сүңг шамоллаздан асар ҳам қолмайди.

Шубу муолажаларни тунда бажарып, сүңг уйқуға ётған бемор әрталаб үзине тетик ва соғлом хис этиб үйғонади.

С. РАЖАБОВА,
Тошкент шахри.

САРИМСОҚ- ПИЕZДАН МАРЖОН...

Совук күнларда зәңг күп тар-лаган грипп касаллғын билан мен ҳам күп оғрийман. Болала-рим ёш бұлғаны учун уларга юқтиришдан жуда күркаман. Автобусда күпинча грипп билан оғриған жүлпөвлілар орасида ке-тишигма түрги келади. Дуго-намга эса қищ бүйін сира грипп юкмайди. Үндан бүннинг сирини сұрагандым, айтты берди.

У саримсоқпиеzнинг уч-түрттікта бұлакчаларни пүсти билан ипта үтказып ҳар күни иша ке-тишдан олдин бүйнега осиб орал әкан. Саримсоқпиеz-зидан фитонцидлар ахраттани учун юз ва бүйнеге атрофидаги ҳаровна грипп юқтируви мик-бройлардан ҳимоя қыларкан. Мен бундай маржонні тайёрлаб қизимнинг бүйнега ва ўзимга осиб олдим. Бу маржон ҳамма-ни грипп қоюшыдан асрайди.

М.ХОЛТОЕВА,
Фарғона вилояти,
Киргизстан шахри

ЙҰТАЛСАНГИЗ...

Шамоллаб йұтала бошлагач, анчагина укол олдим. Дори-дар-монарлар ичдім, нағи бұлмади. Бұвым эса бир күнни қандайдир сүтли аралашмадан ичиди.

Уч марта ичганимдан сүңг йұтадим камайди. Бу аралашма шундай тайёрланаркан.

0,5 стакан қайноқ сутта 1 ош қошиқдан асал ақынаның күшиларын. Шуннингде, унға битта хом тұхумни күшиб юбо-риш ҳам мүмкін.

Сүтли аралашмадан 6 марта ичилса, йұтад батамон йүкөлади.

С.Парпнева,
Гулистан шахри.

ОНАМНИНГ ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИ

Болалигимда күп касал бўлардим. Кышлодек яшагани-миз учун онам бизни дўхтирга олиб бормасдан ўзлари даволар эдилар. Онамнинг бу од-дийгина усуллари билан тез шифо то-пардик.

* Грипп аломатларини сезишли-лар билан онам мана бундай ҳар тайёрларди. Толнинг илди-зи (кора ивы), мойчечак (ро- машка) ва наыматак мевалари

устига қайноқ сув куйиб 10 дақика кайнатилади. Бу аралашмани илиқ ҳолда күннега 3 ма-хал ичилади.

* Бир бош пиёзни киргичдан чи-кариб устига қай-ноқ сут куйиб 10 дақика дам олди-ра-гача күн бўйи ичиб юрлади. Кыш-қирволи күнларда ушбу муолажалар ақсотиши мүмкін.

Р.БАРАТОВА,
Чирчик шахри

ТОМОҚ ОҒРИГАНДА...

Болалар ҳамшираси бўлиб ишлайман. Лекин шундай бўлса-да, болала-рим касал бўлиб қолиша дарров дори-дармонга юргомайман. Аввало табиий муолажалардан фойда-ланиша ҳаракат қиласаман.

Болаларимнинг томоги оғриғи бир неча даволаш усулини қўллайман. Бу муолажаларни ҳар бир аёл билди олса зарар қиласмайди.

● Томок аччиши оғриғ бошлаши билан маврак (шалфей) ва мойчечак (ро- машка) гиёхлари устига 1 стакан қайноқ сув куйиб дамлама тайёрлайман. 15-20 дақика турғач күннега 5-6 марта шу дамлама билан томок чайлайди.

● Олма сиркасининг 3 чой қошигига 2 ош қошиқ асал күшиб аралашма тайёрланг.

Р. ЖАЛИЛОВА.
Андижон вилояти.

ШИФОБАХШ ТОМЧИЛАР...

Эрим күп шамоллайди. Мен уни қуйидагица даволайман.

* Саримсоқпиеzнан бурунга томизиши учун аралашма тай-эрлайман. Зона саримсоқпиеz бұлакини олиб, майдалаб, устига 50 миллилитр қайноқ сув күяман. 2 соат турғанда сүңг әримнинг бурнинг күннеги бир неча мартадан том-мизаман.

* Саримсоқпиеz бұлмаса пиёз шарбати ҳам фойда беради.

Бұннинг учун 1 дона пиёз киргичдан чиқарылғач дока-

га солиб шарбати сиқиб олнади. 1 ош қошиқ сувга 1 томчи пиёз шарбати күшилса кифоя. Бу шарбатни бурнуга ҳар соатта томи-зилиши керак.

* Асални илиқ сувга 1:2 миқдорда аралаштирилип 5-8 томчидан бурунга томизил-са фойда беради.

Ф.ОЛИМОВА,
Сурхондарё вилояти.

ДИЛБАР ва ҲАМИДА тайёрлашды.

ПИЁЗДАН ФОЙДАЛАНИБ...

күзидан бұлак ҳамма ерига суртиб, уқалайман. Босини паҳтатлик рўмол билан боғлаб, кўрпа билан ўраб қўяман.

Қарабсизми, бир зумда иситма тушади.

3 Шамоллаш оқибатидан қорни оғриған ёш боламни қуйидаги-ча даволайман: Етиш олдидан

1 чой қошиқча пиёз суви бераман. Азойи баданига пиёз суви суртаман. Чигит паҳтага кўйдирilmаган мой суртиб, иссиккүна қилиб қорнига қўяманда, устидан паҳтали рўмол билан боғлаб қўяман. Қарабсизми, бора 1 кунда қошиқ тузалади. Эрталаб турғач ҳам рўмолни ечмайман, қорнини иссик ту-

таман. Ўзидан сурай-ман, агар оғриқ бўлса, яна иссик мой суртиб, боғлаб қўяман.

Кўлинигизни кесиб ол-сангиз ёки зарба нати-жасида бирор еринги тирнала, шилинсан ёки йиқисангиз тезда ўша жойга киргичдан чиқа-рилган пиёз бўтқасини суртинг. 15-20 минут турсин. Бу инфекция тушидан сақлаш билан бирга қонни тўхтатади. Оғриқни босади, шишига йўл қўймайди, қизариш ва қонталаш ран-

гини йўқотади. 20 дақикадан сўнг қарабсизки, тери ўз ҳолатига қайта-ди. Агар жуда шошиб турған бўлсан-гиз ёки қиргичнинг бўлмаса, пиёз шарбати кўшилса кифоя. Бу шарбатни бурнуга ҳар соатта томи-зилиши керак.

* Яна бир оғриғи сувга 1:2 миқдорида аралаштирилип 5-8 томчидан бурунга томизил-са фойда беради.

Замира БОЗОРОВА,
Навоий вилояти.
Навбаҳор туманидаги Абдулла
Каҳхор номли мактаб ўқитувчи.

Кенг елкали, забардаст, бақувват ва мушаклари күчли... Бунда гап эркаклар ҳақида кетаётганини деярли ҳамма билади. Бироқ, минг афсуски аксаият эркаклар көнг вә бақувват елка, күчли мушаклари билан мақтана олмайды! Эркакларнинг кўпчилиги кун бўйи стол устидаги қоғозларга кўмилиб ўтиришиди. Кечкурун эса телевизор қаршисига ёнбошлаб дам олишади. Бунинг оқибатида эса елкалар буқчайб, кўриниши ҳам ўзгариб қолганини сезишмайди ҳам. Буқчайган елкалар хунук кўриниши билан бирга бўйин ва елкага туз ўйғилишига (остеохондроз) сабаб бўлади.

БИР КУНДА ЗО ДАЦИДА!

Елкаларни тик тутиб, тузлардан фориг бўлиш учун (агар у авж олиб кетган бўлмаса) кўкрак, бел ва қўллардаги мушакларни етарила чиниқтириш керак бўлади. Бунинг учун спорт залларига бориб турли махсус машакларни бажариш, соатлаг терга ботиш шарт эмас.

Коматни тик ва мушакларни кучли кўлиш учун хеч бўлмаса оддиги машакларни бажариб туриш кифоя қиласди. Иккита 3 килолик гантель, иккита стол хамманинг уйиди топилади. Кўлбала турник ясад олиши ҳам қийин эмас. Кўйида тавсия қилинаётган машакларни кунига 30 дақика бажарсанги кифоя.

ТУРНИК ЁРДАМИДА...

Жисмоний машаклар орасидаги энг асосий турнида тортилиш машакидир. Бу машакни бажариш учун кўлларда тортилаётганда иякни турник темирига ётказиш керак.

Баъзан эркак билан аёлнинг ўртасида эндигина бошланган муҳаббат ришиналари узоқка бормасдан узилади. Уч-тўрт марталик учрашувлардан сўнг эса эркак ҳам, аёл ҳам... Хуш, нега шундай бўлади?

Афсуски, баъзан эркаклар биринчи учрашув пайтида нималарга эътибор бериш керак, нималар ҳақида сўзлашиб кераклигига учалик эътибор қилмайди. Оқибатда эса... Кўйида ана шундай камчиликларга йўл кўймаслик учун нималарга ахамият қилиш кераклиги ҳақида маслаҳатларни эътиборингизга ҳавола қиласми.

♦ Илк бор учрашувдаги илгари севишиб юрган аёлнинг (ёки қизининг) ҳақида гапирманг. Яни, "Сизнинг дидингиз бундай экан, фалончихоннинг диди ундан эди!" - деган гапларни айтиб кўрманг. Агар буни жуда истасангиз биринчи учрашувда эмас. Балки кейинроқ, бирор ойлардан сўнг айтиганини маъкул.

♦ Суҳбатдошингизнинг сўзларини тинглашни ҳам жойига кўйинг. Чунки бирорнинг сўзини тинглаш ҳам фазилатидир. Чунки ҳар бир инсон ўз сўзини диккат ва

МУШАКЛАРНИ ЧИНИҚТИРАМИЗ!

• Ушбу машқни бажариш учун қўллар көнг ёйилади. Ияк кўкракка теккизилган ҳолда тортилади.

• Турник темирини тутган қўллар ораси тахминан 40-50 см. узоқлиқда бўлиши керак. Тортилиш машакини то чарчагунча давом этиринг.

• Машакларни бажариш давомида ҳар 15 дақиқада олиб, иложи борича кўпроқ тортилишга ҳаракат қиласди.

КЎЛЧИНГИЗНИ КЕНГ ЙИЛИБ...

Юкоридаги машакларни бажарганингиздан сўнг ўз кўлчингизга, кўнингизга мос келадиган гантельларни олинг.

• Аввал кўларинги тирсакдан букинг-да, уларни тўргира узатган ҳолда кўтариб, тушириб машакни босланг.

• Кўллар белга кўйилади. Тик турган ҳолда гантель ушлаган кўларинги оркага куч билан узатиб, бироз тургач яна аввалинг ҳолга қатинг.

• Полга қарама-қарши тутган ҳолда аввал ўнг кўлчингизни, кейин чап кўлчингизни гантель билан бошингиз устидан айлантиринг. Ушбу машқни кўларинги алмаштириб бажаринг.

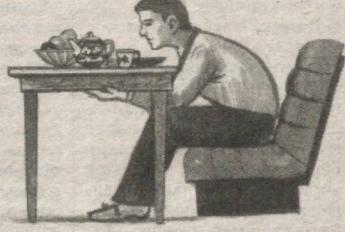
ОВКАТЛАНИШ ПАЙТИДА...

Машакларни бажариб бўлганингиздан сўнг, ювенил овқатланинг. Даструрхонга фақат коринин тўйдириш учун эмас, балки, яна бир спорт машакини бажариш учун тўринг.

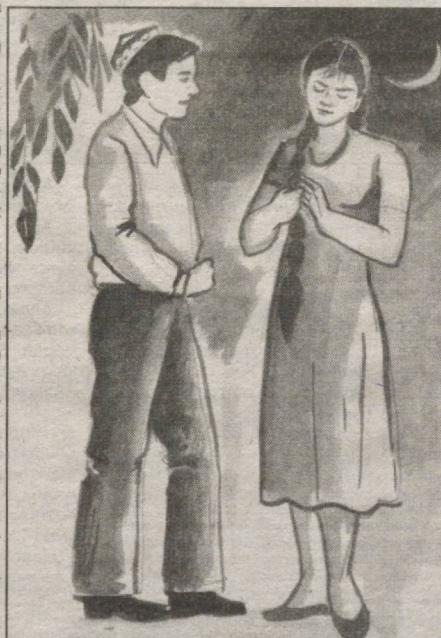
• Тўри тўриган ҳолда кўларинги тирсакдан букиб кўлчингизни стол четига тиранг. Шу ҳолатда столни аста кўтаришга ҳаракат қиласди. Кўларинги 10-14 лаҳза куч билан зўритирган ҳолда узатиб, туширинг. Бу машакни 10-15 марта бажаришга ҳаракат қиласди.

• Яна бир машқни мана бундай қилиб бажаришингиз керак. Кўкраганингизни стол четига кўйиб бор кўнингиз билан уни ерга босишга ҳаракат қиласди. Кўлларинги тўрига узатилган ҳолда бўлсин. Машқни 10-15 марта тақорланг.

• Иккита столнинг ўртасига туриб иккала кўлчингизга таънган ҳолда кўтарилинг. Шу ҳолатда кўнингиз етгучча туринг. 1 дақиқада олиб, 10 марта қайтаринг.

БИРИНЧИ ВА... ОХИРГИ УЧРАШУВ!

чўчутади. Чунки аёллар ўзлари кўнгил кўйган эркаклар кўёфасида етук ва олижоноб бир инсонни кўришинистайдилар.

♦ Шифокорлар таъкидланингидек ҳар томонлама согим инсоннинг ўзи йўқ. Агар сизда бирор касаллик бўлса биринчи учрашувга чиқарганингизда бу ҳақда эсламанг. Мабодо сурункали касаллидан айни пайтда азият чекаётган бўлсангиз ҳам сира сезидирманг.

«Вино исчам жигилдиними қайнатади, ёғли таомларга аллергиям бор. Ичсан бошим оғриди» - деган гапларни айтиб соғлиғингизни муҳокама кўлманг. Ваҳоланлар соғлиққа оид муаммолар фақат эру-хотинлар ўртасидагина муҳокама килинади. Уйланмоқчи бўлган аёлнинг бундай сўзларни эшитганидан кейин сиз-

дан воз кечиши табий.

♦ Шунингдек, эркак ҳам, аёл ҳам илк учрашув пайтида оиласидаги муаммолар ҳақида гапирмаслиги керак. Бошқа ташвишларни унугтан ҳолда кунни ёқимли ўтказинг.

♦ Эркаклар гўштил таомларни хуш кўришиади. Улар танланган аёллар гўштилни ёқтирмас-

лиги ҳақидаги гапни эшишидан нокулай ахволга тушадилар. Гўшт өмасангиз ҳам зинхор мақтанинг. Чунки ҳар қан-

дай вазиятда ҳам ёлғонингиз фош бўлиши мумкин. Бу икканингизни ҳам кайфиятнингизни бузилишига сабаб бўлади.

♦ Суҳбат учун зерикарли

бўлмаган, қизиқарли мавзуларни танланг. Чунки аёлларни футболь ҳақидаги гаплар зериктиради. Аёллар эса эркаклар билан косметика ва мода мавзуси ҳақида гапирмаслиги керак.

♦ Эркакларда ҳар қандай баҳс-мунозарада ютиб чиқиш иштиёқи жуда кучли бўлади. Эркаклар билан учрашганда баҳслашиб уларни ёнгизга уринманг. Ҳақлигинизни билсангиз ҳам буни айтишини кейинроқка колдиринг.

ЭРКАЛАР БИЛИШИ КЕРАК!

Эркаклар кўпинча тетикилашиб олиш учун бир пиёла қўюқ чой ичишини хуш кўрадилар... Аммо бу билан бўйракларига зарар этишини ўйлаб ҳам ўтиришмайди. Чой таркибидаги танин моддаси танадан сув чиқиб кетишига тўсқинлик қилиб, тутиб турди. Бу айниска қон босими ошиб юрадиганлар учун жуда хавфлидир. Чунки ортиқча ичилган озигина суюқлик ҳам қон босими кўтарилиб кетишига сабаб бўлади.

* * *

Баъзни эркаклар туғилган фарзандларининг ўзларига эмас, бошқаларга ўхшаб қолгани учун аёлларини хиёнат килгандикда айблай бошлайдилар.

Аслида эса... Тибиётчи олимларнинг тадқиқотларига қарандага агар бола отасига учун ўхшамаса она айборд эмас. Бу ҳомилага фотокинетик faktorlarlarning бўлгани таъсири экан. Бошқача килиб айтгандага бўлжак оналар ҳомиладор пайтида таникли актёрнами ёки қўшиқчимили ёқтириб қолиши мумкин. Агар бўлжак она улар ижросидаги кино ва концертларни кўп томоша қиласди бола айнан шуларга ўхшаб тутилар экан.

САИДА ва БАСИРА тайёрлаши.

97 - Ёшим 66 да. Олтина та фарзандим бор. Уларнинг ҳаммасини ўқитиб уйли-жойи килганман, - дейла ташрифи сабабини айти бошлади соч-соколлари оппок, нуроний отахон. - Аммо ўзимиз учун янги ўй куриб кўчуб чиқиб яшай бошлаганимизда кампирим тўстадан қазо килди. Куттилмаган бу воеадан анчагача ўзимга келолмай юр-

ОТАНГИЗ, ОНАНГИЗ ЁЛҒИЗ ЭМАСМИ?

дим. Лекин катта рўзгорнинг эгаси бўлиб қолдим. Болаларимнинг кўнглини кўтариши, уларни ўқистаслик зиммамга туши.

- Катта ҳовлида ёлғиз колиб кетдингизми?

- Бутунлай эмас, кундузи наබараларим келиб-кетиб туришиди. Киз бола бирорнинг хасми. Ҳадеганда уйдан ортиб чиқа олмайди. Буни тушинаам. Баъзан келишиб кирчиримни ювив, уларимни тозалаб беришиди.

Оналарини эслалиб йиглаб-йиглаб кетишиди.

- Демак, мақсадингиз...

- Мақсадим шуки, ўзим ўтнагина қарамасдан мен ҳам бирор мўмин-мусулмон аёл билан танишсан... Ким билади, бу дунёя ҳамма нарса жуфтни билан яратилган бўлса-да, мендек жутидан айрилиб чирқиляб қолганлар ҳам бордир, дейман-да... Бу хавас эмас, оталик мажбуриятим ҳам. Чунки қизла-

рим мени ўйлаб сикилишида, аммо ҳадеганда кела олишмайди. Кўнгиллари иккига бўлинниб, турмушлари бузилмасин. Инсонга фақат молудунё, ўй-жойдан ташкари биртан маҳрами ҳам зарур экан. Мендек инсонларнинг таҳриягати келиши айб эмасдир?

Отахоннинг сўзларини эшигб ўйланаман. У ҳақ. Лекин қизлари оталирга муносиб бир аёл топиш ҳақида ўйлашмадими кан? Кекса инсонга, у аёлами, ёркакми, бир тан маҳрами зарур.

Хадисларда айтилишича кексами, ўшми ота-она ёлғиз колса фарзандлари уч марта: "Ўйлаб кўйликми?" - деб сўрашлари жоиз экан.

Шундай экан ёлғиз отангиз ёки онангиз кўнглига қарадингизми? Улар билан дилдан сұхбатлашиб, дардкаш бўла олдингизми? Албатта вакт ажратиб, ёлғиз азизингизнинг кўнглига истасканларни сўранг, дардига маълҳам бўлинг.

98 Бекободданман. Ёшим 27 да. Ҳозир ишламайман. От-онам билан яшайман. 35 ёшлардаги мустақил, ўйи бор, оиласи қадрлайдиган, діёнатли бир ёркак билан танишиб турмукомчиман.

Манзилим таҳририятда. Гулноза.

99 Тошкентликман. Хусусий корхона раҳбариман. Ёшим 36 да. Ажрашганиман. Алоҳида уйим бор. 25-26 ёшчага бўлган, ўқимишли, одобли, оиласи файз кирита оладиган, озода, сарышта ва меҳрибон бир киз билан танишмоқчиман.

Манзилим таҳририятда. Зокир

100 Ёшим 30 да. Олий маълумотлиман. От-онам билан яшайман. 35 ёшлардаги мустақил, ўйи бор, оиласи маддий томондан таъминлайл оладиган бир ёркак бўлса, турмушга чиқиб садо-катли ёри бўлардим.

Манзилим таҳририятда. Манзура

101 Ёшим 70 да. Зиёлиман. Ҳозир ёлғизман. Оёғим оғригини учун кўпюра олмайман. Зиёрат қўлини хуш кўрадиган, машинаси билан менга ҳамроҳ будлайдиган, хизмат килидиган бир ёркак кепрак. (Турмуш куриш ниятим йўк)

Манзилим таҳририятда. Зарифа ая

БАСИРА тайёрлади. «Оила» бўлимининг телефони: 133-04-50

Дўстликни дилномалар ришиши мисоли мустаҳкамлаб, қалбимизда ўзбекона мөрх бу муҳаббатни ўйтотаётган "Оила ва жамият"га миннатдорчиллик билдираман. Менга ортиқизнинг ўн икки вилоятидан шоиртабиат дўстларидан дил изҳорлари келади. Уларни ўқиб мөрх тўла калбларининг тафтини хис қиласанан.

Яқинда 44 ёшга кираман. На-

манганда туғилганиман. Дўстликни қадрловчи дўстларим, ўртоқларим бўлишини хоҳлайман, касб-коридан қатъий назар яшия инсонлар бўлса бас. Дўстлик бу тинчлик демадир. Тахаллусим Оразий. Омонат дунёда омон бўлайлик.

ОРАЗИЙ,
Наманган вилояти, 160701.
Тўракўғон шаҳри-1,
Кўрик-Косон сой кўчаси,
23-йи.

Фойдаланилмаган қўлэзмалар таҳлил килинмайди, муаллифларга қайта-рилмайди, ёзма жавоб берилмайди.

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмонахасида чоп этиди. Тошкент, Буюк Турон кўчаси, 41-йи. Босишка топшириш вақти- 20.00. Босишка топширилди- 20.00

E-mail: oillavajamiat@rambler.ru
oillavajamiat@mail.ru

БОШ МУҲАРРИР: ДИЛБАР САИДОВА

Бош муҳаррир: 134-86-91

Қабулхона: (тел. ва факс) 133-28-20

Бош муҳаррир ўринбосари: 134-25-46

Оила, табриклар, эъланлар: 133-04-50

Бўлимлар: 133-04-35, 134-25-46

Бухгалтерия: 132-07-41

Газета таҳририят компъютер базасида тернили ва саҳифаланди.

рини ўрганиб чиқиб уни ўзига бўйсундириш муаммоларини ҳал килиб бериси экан. Ким буни тушунади, ким тушунмай, "жӯнаб" кетаверади. Тушунмай "жӯнаб" кетадиганлар назаримда бекорга келиб, бекорга кетадиганлар. Ваҳоланки, инсон ўзидан ниманидир қолдириб кетиши учун унга бериладиган охири имкон, имтиёз унинг фаролияти экан. Сен ҳам азизам, бу қисқа умрингда анчагина арзигудай ишлар қўлдинг. Кўпмизомзи ўзингдан нималарнидир қолдириб кетдинг: оила, фарзандлар, келинлар, наබарлар, кудалар, ўй-жой, талабаларга берган сабоқлар, тажрибалар, сендан даво топган катта-кичиклар ва хоказо. Менга, фарзандларингда берган мөрх-муҳаббатингнинг ўзи бир олам...

Шу билан бугунги хатимни

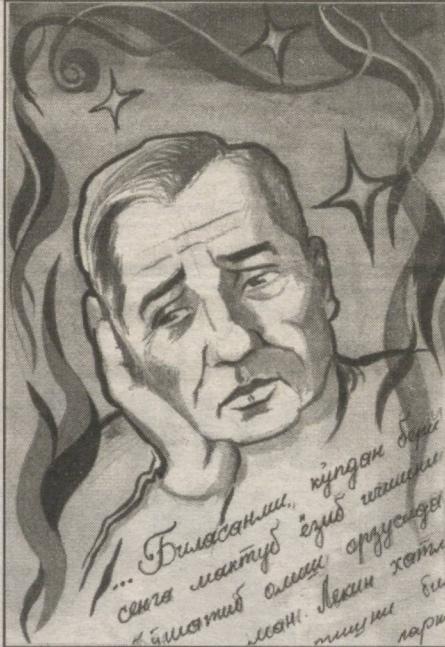
Назаримда, оппок сутинг орқали юрагингни, вужудингни, орзу-умидларингни эмар эди болаларинг. Сен эса ҳар бокиб термулганингда ниҳоҳинг нури билан ўйларингга мөрх улашар эдинг. Мен буни кўриб туриб сенга мөхримин берардим. Бундек ўйлаб қарасам, сен улашатган шу мөхринг билан баҳтили эдинг, сенга берган мөхрим билан мен баҳтили эдим!..

Мехр берил баҳтили бўлишдек олий туйғу яна қайда бор?!

Азизам, зурийётлар кимини? Ўзингники, отасини. Отаси билан онасидан таркиб топганнинг, уларнинг кони, асаби, руҳи, тани-жони. Эрта-индин улар улгайдилар. Улгайдиларда берган мөрх-муҳаббатингнинг ўзи бир олам...

Шу билан бугунги хатимни

ЗАВЖАМ РУҲИГА МАКТУБЛАР

лан ота улар танасида намоён булажак. Бу дегани, фарзандларинг феъл-автори, ақл-идроқи, фахм-фаросати ота-онасини-кидан таъминланган, деганидир.

Мана, сен энди орамизда йўқсан. Аммо улар танасида борсан, барҳаётсан. Сенинг наслинг отасини билан бирга уларга ўти. Уларнинг наслинни билан менини кўшилиб неварабарларни мизга кўди. Шу тариқа наслимиз асрлар оша авлоддан-авлодларга сук сурб беражак. Шу жиҳатдан кўпам кайгурмасак бўлар экан, наси... Аммо...

Хатни шошилброк ёздим. Бу ёру гунённинг ишлари шунақа: тириклар ўлкяларга вакт ажратади. Манзилим асрларга вакт ажратади.

Мен айтаман:

- Аллоҳ бизга умр берди, биз юргилаб қолдик.

- Аллоҳ бизга гўзал ҳаёт, жозабали чирой, ёркакка аёл, аёлга ёркак берди, биз ошиғу бекарор яна юргилаб қолдик.

- Аллоҳ бизга шириндан-шакар ноз-неъмат берди, бойлик берди, биз тўймас бўлиб яна юргилаб қолдик.

Аллоҳ буни кўрди, умримизни чеклаб кўди - дунёни таълон-тарож бўлмоқда, деб, биз бешбатар юргилаб қолдик...

Мана шунақа гаплар, азизам. Аллоҳ бизни ўзи кечирсан. Хозирача хайр. Сенинг севикли умр йўлдошинг - Мен.

(Давоми бор)

Азимжон КОСИМОВ

ҲОМИЙ: «Матбуот тарқатувчи»
акциядорлик компанияси

ОБУНА ИНДЕКСИ - 176

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигига 027-ролам билан рўйхатга олинган.

Бўйрот Г - 032. Формати А-3, ҳажми 4 табоқ.

Адади - 16363

Саҳифалочи - Ш. БАРОКОВ

Рассом - Н. ХОЛМУРОДОВ

Навбатчи - Д. ИБРОХИМОВ

Мусахих - С. САЙДАЛИМОВ

1 2 3 4 5